Selectie
uit:

Diego Fernandez de Huete's

Compendio Numeroso

Madrid, 1702

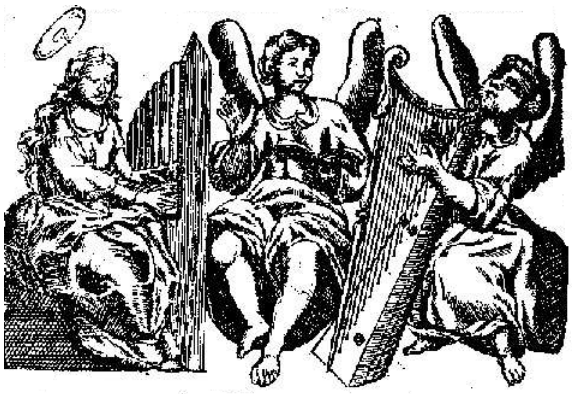

Canarios
Villanos
Paradetas
Bacas
Passacalles

getranscribeerd en
ingeleid door
Constance Allanic

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

Compendio Numeroso
Sinds de 16e eeuw zijn er methodes gepubliceerd voor allerlei muziekinstrumenten: blokfluit, viola da gamba, orgel... Harpisten hebben er langer op moeten wachten want de eerste harpmethode uit de wereldgeschiedenis verscheen pas in 1677: *Luz y Norte Musical* van Lucas Ruiz de Ribayaz, uitgegeven in Madrid. De tweede harpmethode verscheen nog eens 25 jaar later: *Compendio Numeroso* van Diego Fernandez de Huete (1633 - 1713) werd eveneens in Madrid gepubliceerd, in 1702. Twee jaar later volgde een tweede deel dat ingaat op *basso continuo*, het (improviserend) begeleiden vanuit een gegeven baslijn.

Beide harpmethodes gaan specifiek over de Iberische harp uit die tijd en met name de *arpa de dos órdenes*, de chromatische harp met twee (gekruiste) rijen snaren. Huete besteedt echter ook aandacht aan de *arpa de una orden*, de eenrijige - diatonische - harp. In het eerste deel van zijn boek staat bij een aantal stukken welke snaar of snaren omgestemd moet(en) worden om het stuk te spelen en af en toe wordt de speler ook geacht een toon te verhogen door de snaar tegen de nek van de harp aan te drukken.

Compendio Numeroso, de titel van Huete's boek, betekent zoiets als 'Cijferige Samenvatting' en slaat op het feit dat de muziek genoteerd is in Spaanse orgeltabultatuur, een cijferschrift dat destijds in Spanje de meest gebruikelijke manier was om harp- en orgelmuziek op te schrijven. Het grote voordeel ervan is dat de verschillende stemvoeringen binnen een compositie duidelijk herkenbaar zijn zonder dat de notatie veel ruimte inneemt op de pagina.

Spaanse orgeltabulatuur
Het systeem werkt als volgt: elke toon wordt weergegeven door een cijfer van 1 tot en met 7, het octaaf waarin zich die toon bevindt wordt aangeduid doordat er (al dan niet) een symbooltje aan toegevoegd is. Alteraties zijn (bij Huete) rechttoe rechtaan: staat er een # bij een cijfer, dan is die toon verhoogd. Precies zo gaat het ook met mollen.
,,5 is de laagste snaar (C), **5'** de hoogste (c'''). De laagste chromatische snaar van Huete's harp is de F#, de hoogste de b*b*''. Dat de F nummer **,1** is komt doordat dat de laagst gebruikte toon was toen dit systeem bedacht werd, in het midden van de 16e eeuw.

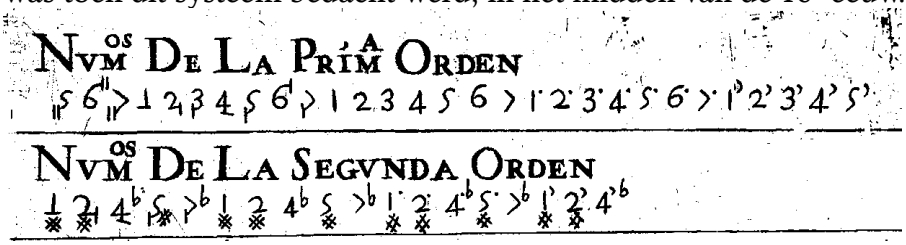

Huete noteert de cijfers op vier lijnen, waardoor vier stemmen kunnen worden weergegeven. In werkelijkheid houdt hij zich echter niet aan strikte vierstemmigheid.
De bovenste drie lijnen zijn voor de rechterhand, de onderste voor de linker (tenzij anders aangegeven).

Wanneer de linkerhand boven de bastoon een 'standaard' akkoord moet grijpen, wordt dat aangeduid met een letter: een **o** betekent: speel er een kwint en een octaaf bij, een **q** verwijst naar een drieklank in de grondligging en wanneer het een sextligging van een drieklank moet zijn, staat er een **s**. In de transcriptie zijn deze toegevoegde tonen weergegeven als kleine nootjes.

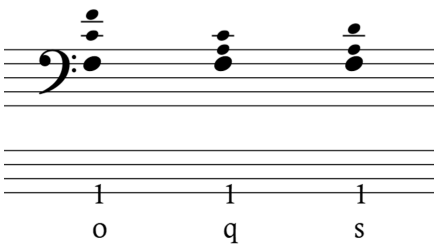

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

Ook vingerzettingen zijn in de tabulatuur met letters aangegeven: een *p* voor de duim (*polgar*), een *y* voor de wijsvinger (*indice*) en een *l* voor de middelvinger (*largo*). Omdat deze transcripties in de eerste plaats bedoeld zijn voor bespelers van moderne instrumenten, zijn de vingerzettingen er niet in overgenomen. Uit de historische vingerzettingen blijkt echter duidelijk dat er niet gestreefd werd naar een egale toon maar juist naar sterke contrasten tussen zware en lichte maatdelen, en naar ritmische formules met een uitgesproken karakter. Dit is iets waarmee ook 'moderne' harpisten zouden kunnen experimenteren, zonder meteen hun viervingertechniek overboord te hoeven gooien.

Boven de vier lijnen kunnen ritmische symbolen staan in de vorm van noten: hele, halve, kwarten, achtsten etc. al dan niet met een punt. Elk van deze symbolen is geldig totdat zich het volgende voordoet en zo geven zij aan volgens welk ritme de tonen elkaar opvolgen. Dit kunnen echter tonen uit verschillende stemmen zijn! Niet de duur van een toon wordt dus weergegeven, alleen het moment waarop deze toon begint in relatie tot het begin van de andere tonen in de compositie.
Een tweede verwarrende factor is het feit dat soms niet slechts een ritmisch symbool geldig is totdat zich het volgende voordoet, maar een hele ritmische formule. Dit kan blijken uit de context en ook de spatiëring van de cijfers kan een indicatie geven, maar helaas is dit is lang niet altijd het geval. Zo heb ik in de Canarios het ritme van maten 13 en 21 geïnterpreteerd als drie rechte kwartnoten, maar in maat 27 als een 'stralende' figuur. Het is een van de mogelijkheden, maar zeker niet de onomstotelijke waarheid! Wie zelf aan het puzzelen en interpreteren wil slaan verwijs ik naar de tabulatuur achterin deze publicatie.

Opmaten noteert Huete als (onderdeel van) een hele maat, waarbij de eerste tel, meestal een akkoord, eigenlijk het slotakkoord vormt van een (al dan niet denkbeeldige) vorige frase.

Versieringen
Trillers en andere versieringen zijn in barokmuziek een geliefd punt van discussie. Huete gaat er in zijn boek echter heel pragmatisch mee om: een triller (+) krijgt slechts één slag en de richting ervan hangt af van de vingerzetting. Staat er een + bij een f die je met de duim speelt, dan is dat een mordent (f - e - f, in de transcriptie weergegeven als), moet je die f met de wijs- of middelvinger spelen dan begint de triller eveneens op de hoofdnoot, maar trilt met de bovensecunde (f - g - f, weergegeven als).
Langere trillers gebruikt Huete ook, maar niet in de stukjes in deze selectie.
Voor alle versieringen in het leven geldt: ze zijn er om de dingen mooier te maken. Als de trillers (nog) te moeilijk zijn en de muziek er niet mooier op wordt, kun je ze beter achterwege laten (en er wel op blijven oefenen!)

Canarios
De Canario zou zijn oorsprong hebben in de Canarische eilanden en was sinds de late 16^{e} eeuw populair in Spanje en daarbuiten: ook uit Frankrijk en Italië zijn er talrijke instrumentale variaties en virtuoze choreografieën op dit thema overgeleverd. Karakteristiek is het gepuncteerde ritme en het melodietje uit variatie 2 en 3, al is dit niet het enige Canario-melodietje.

Omdat het ritme lang niet altijd duidelijk blijkt uit de tabulatuur, zou je ervoor kunnen kiezen om veel vaker een gepuncteerd ritme te spelen, dus de hele ritmische formule ('stra-len-de') te herhalen; kijk maar in de tabulatuur om op te zoeken in welke maten het ritme níet vermeld is! Ook kun je ervoor kiezen om bepaalde delen te herhalen, of een deeltje als refrein te laten terugkeren.

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

Vanaf variatie 2 is het overduidelijk dat de eerste maat van de variaties (maat 10 in de transcriptie) eigenlijk de opmaat voor de volgende is en dat de basnoot ervan dus nog bij de vorige frase hoort en geen accent mag krijgen. Houd hier rekening mee als je extra herhalingen of een refrein inbouwt. Hoe dit in de eerste negen maten zit valt niet met zekerheid te zeggen...

Villanos

Villano betekent: bewoner van een dorp (op het platteland). Dit zou dus de 'boerenkinkeldans' zijn, gedanst door landlieden én door aristocraten en andere stedelingen die de plattelandsbewoners na-apen!
Karakteristiek zijn de tweedelige maatsoort en de opmaat.

In deze transcriptie zijn drie stukjes samengevoegd tot een set.
El Villano Cavallero betekent zoiets als 'de boer die een echte heer/ridder is' en inderdaad is de harmonie in deze Villano 'deftiger', minder eenvoudig, dan in de eerste; het akkoordenschema dat hieraan ten grondslag ligt heet dan ook *Ruggiero* (de naam van een beroemde ridder...) en vinden wij ook terug in de *Paradetas*.
Een instrument dat sterk met het landleven geassocieerd wordt is de doedelzak, *gaita* in het Spaans. *Villanos Agaitadas* betekent dan ook zoiets als 'verdoedelzakte Villanos'...
Omdat Huete alle opmaten als een hele maat noteert, zijn bij het maken van de set sommige slot- en beginmaten in elkaar geschoven. Zou je slechts één van de drie Villanos-deunen willen spelen, dan kun je in de tabulatuur opzoeken hoe de eerste en laatste maat ervan gespeeld zouden moeten worden, of zelf een overtuigend begin en einde verzinnen.
In de eerste variatie is het dialoogje tussen de twee bovenstemmen duidelijk uit de tabulatuur op te maken. In de transcriptie is dit weergegeven in het kleine notenbalkje. Wie dat te ingewikkeld vindt om te lezen, kan beginnen met de 'gewone' rechterhand te spelen (en daarna misschien alsnog kijken hoe het zit met de meerstemmigheid...). Speciaal voor kleine handjes is er in maat 2 een noot tussen haakjes gezet zodat de bovenstem (g" - e") gebonden kan worden gespeeld en duidelijker herkenbaar is als imitatie van de middenstem (d" - b').

Paradetas

Een Spaans woordenboek uit 1737 definieert *Paradetas* als een Spaanse dans met momenten van stilstand (*paradas*) in de beweging én de muziek. Aangezien veel van de instrumentale composities met deze naam hier niet echt aanleiding toe geven, zou de naam van deze dans misschien ook wel te maken kunnen hebben met *paradear*, 'paraderen', en dan zou het de 'dans van de uitslovers' kunnen zijn. Huete's variaties geven in ieder geval wel aanleiding tot harpistisch vuurwerk...
Kenmerkend voor Paradetas zijn de vele hemiolen en het akkoordenschema, dat *Ruggiero* heet en in het midden van de 16e eeuw al bekend was. Opvallend hieraan is de modulatie naar de dominant - erg ongebruikelijk in een 16e-eeuwse *ground*! - waardoor je op de Keltische harp een aantal haakjes moet omzetten.
De laatste variatie heet *Acanariada*, 'op de manier van een Canario' (zie boven), wat wel met het ritme te maken zal hebben.

Bacas

Bacas (of: *vacas*) zijn... koeien!
De naam van deze muziek gaat terug op een 16e-eeuws liedje dat begon met de tekst *Guárdame las vacas*, 'pas even op mijn koeien (dan krijg je een zoen...)'. De harmonische progressie die eraan ten grondslag ligt was in de 16e en 17e eeuw wijdverbreid en vooral bekend onder de

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

naam *Romanesca*. Een liedje op de Romanesca dat ook tegenwoordig nog veel mensen kennen is *Greensleeves*.

*In de tabulatuur heeft de basnoot e in maat 24 een letter **o**, maar muzikaal gezien is het veel logischer om die te spelen op de E in de vorige maat. Een vergissing? Wie zal het zeggen...
En zou er in maten 51-52 en 59-60 dan hetzelfde aan de hand zijn? Eigen interpretaties toegestaan!

Diferenzias de Passacalles
Diferenzias zijn variaties, letterlijk: verschillen.
De Passacalles betekent: op de harmonische progressie I-IV-V-I, die in Spanje 'Passacalles' heet.
En *de Compasillo* betekent: in een tweedelige maatsoort (de driedelige heet *proporción*).
In de tabulatuur vermeldt de titel verder dat de f' (1·) met behulp van de d' (6) verhoogd moet worden (*se sube*), tot de grote terts d' - f#' welteverstaan. Een octaaf lager moet de f# gemaakt worden door de f-snaar met de linker duim tegen de nek van de harp aan te duwen en deze tegelijkertijd te tokkelen met de middelvinger van de zelfde hand! Dit is iets dat Diego Fernandez de Huete kennelijk gemakkelijk afging, want het is meer dan eens nodig in deze Passacalles, ook om de c#' te kunnen spelen.
Vanaf de 19^{e} variatie wordt elke maat, *cada Compas*, in twaalven gedeeld, in triolen dus.
De afkorting Comp^{llo} aan het begin van de 22ste variatie geeft aan dat het daarmee gedaan is en dat vanaf nu alles weer in tweeën gaat.

Om volledig te zijn had de toch al niet korte titel nog uitgebreid kunnen worden met *Por Octabo Tono*, in de achtste - hypomixolydische - modus (vergelijkbaar met G majeur, maar dan met een grote rol voor de f en een kleinere voor de fis), want Passacalles moest een harpist in alle destijds gangbare toon- en maatsoorten kunnen improviseren. In de *zarzuelas*, typisch Spaanse 'musicals', werden Passacalles gespeeld als voorspel bij de liedjes, uiteraard in de toon- en maatsoort van het volgende liedje, zodat de zangers spontaan konden beslissen na hoeveel variaties zij begonnen te zingen.

Het (hypo)mixolydische karakter van deze Passacalles is weergegeven door de fis niet vooraan de notenbalk te zetten, maar te noteren als alteratie waar dat aan de orde is.
Van de twee laatste maten van de 10^{e} variatie is de baslijn geoctaveerd, om ze op een Keltische harp met de rechterhand te kunnen spelen terwijl de linker de haakjes verzet. De kleine notenbalk in de 14^{e} variatie geeft een alternatieve baslijn waarvoor geen haakjesacrobatiek nodig is.

Tot slot…
Het moge duidelijk geworden zijn dat het transcriberen van Spaanse orgeltabulatuur geen exacte wetenschap is, maar iets waar creativiteit bij komt kijken. Ik wil dan ook iedereen van harte aanbevelen om zelf een kijkje te nemen in de tabulatuur en wellicht tot andere interpretaties te komen dan de mijne. Op de site van de Biblioteca Nacionál is het hele Compendio Numeroso in te zien en te downloaden (muchas gracias!!!), evenals nog veel meer andere interessante dingen:
http://www.bne.es/es/Catalogos/BibliotecaDigitalHispanica/Inicio/index.html/

Veel puzzel- en speelplezier gewenst!
Constance Allanic
Utrecht, september 2021.

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

Canarios

uit: Compendio Numeroso, Madrid 1702

Diego Fernandez de Huete
transcriptie: C. Allanic 2021
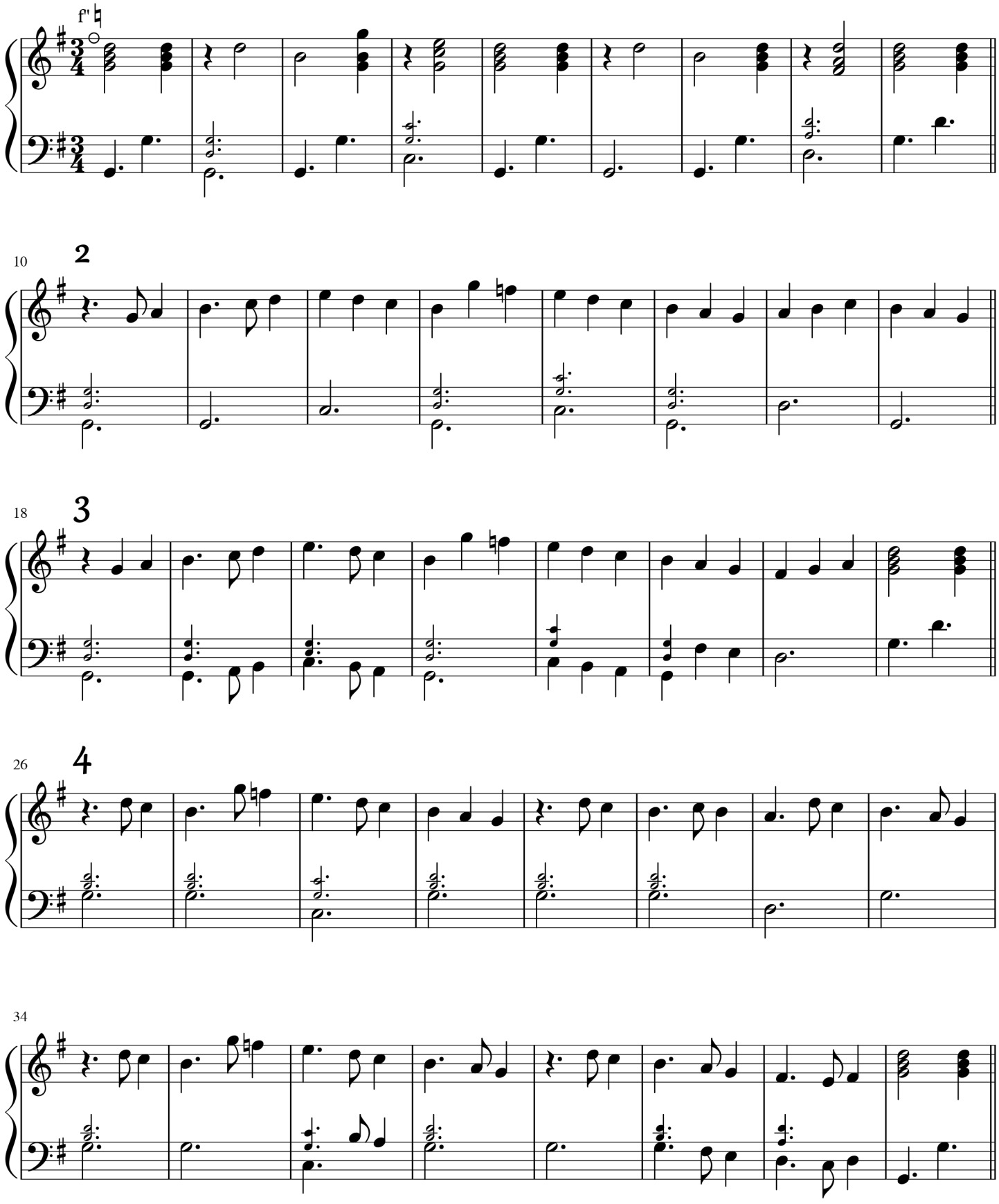
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

42
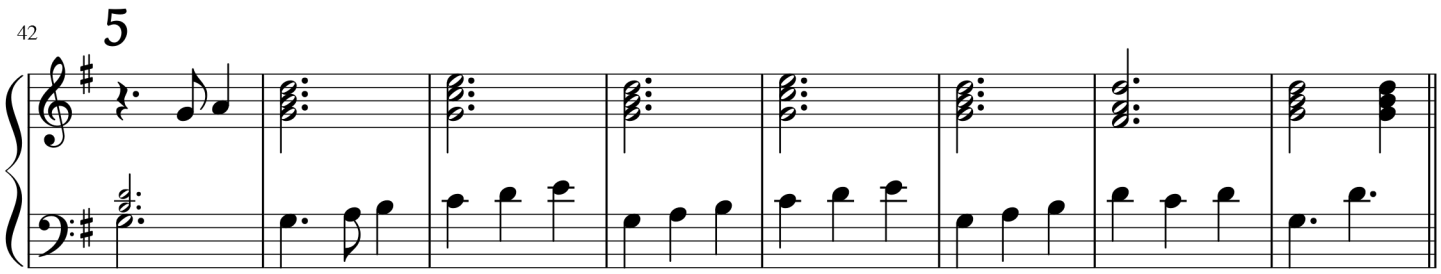
50

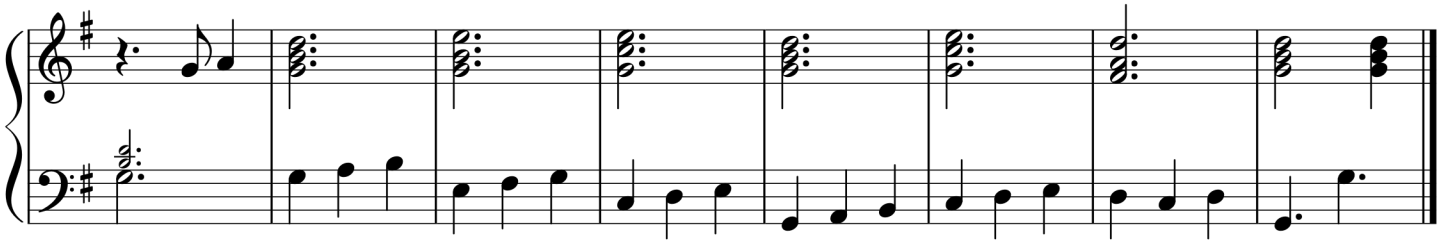

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

Villanos

uit: Compendio Numeroso, Madrid 1702

Diego Fernandez de Huete
transcriptie: C. Allanic 2021
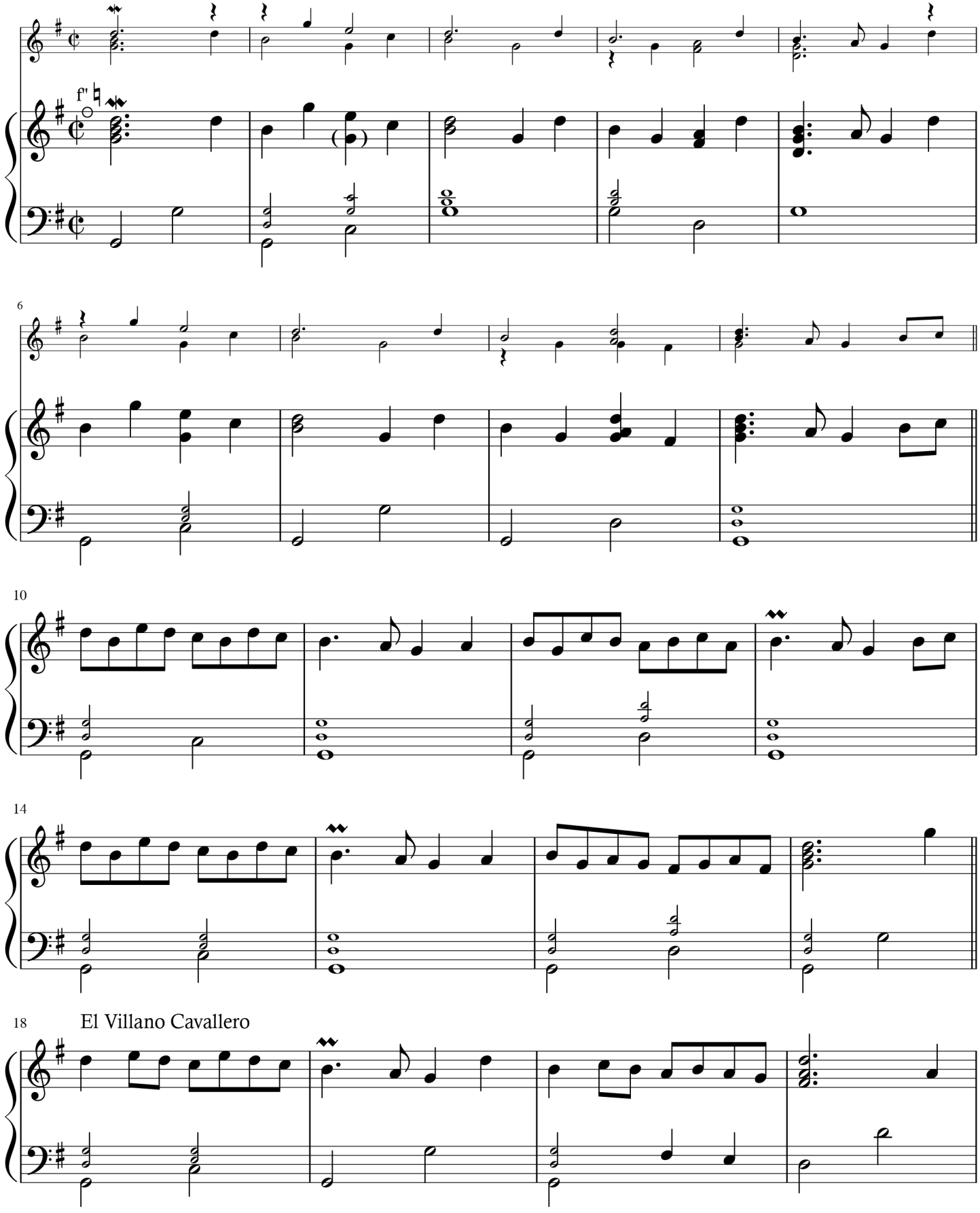
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

22

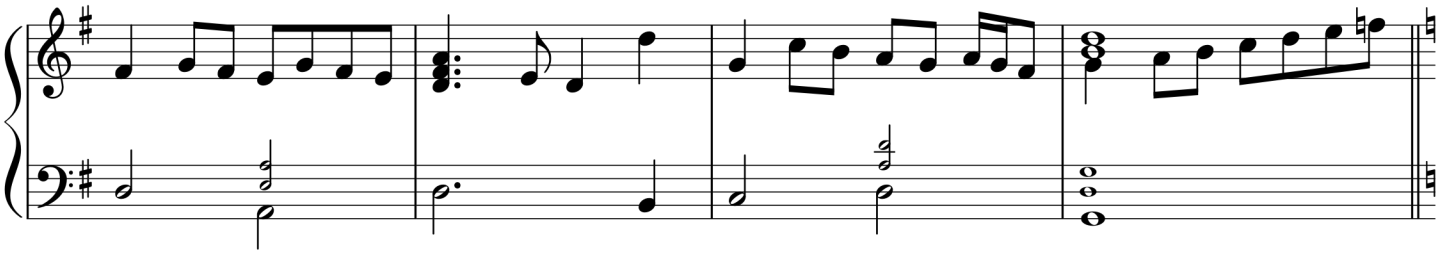

26 Villanos Agaitadas

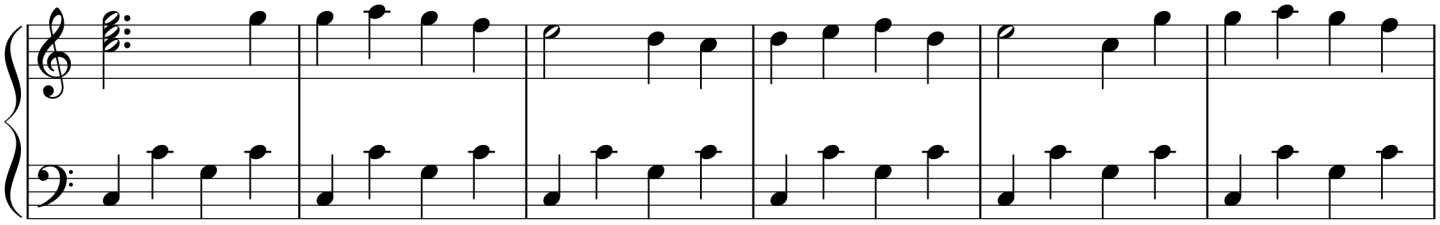

32

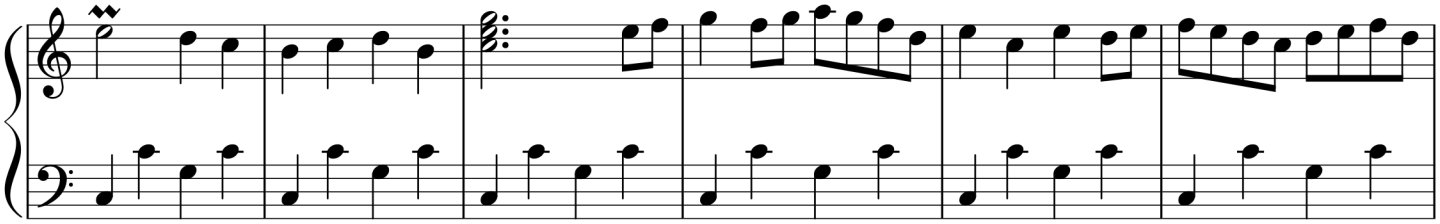

38

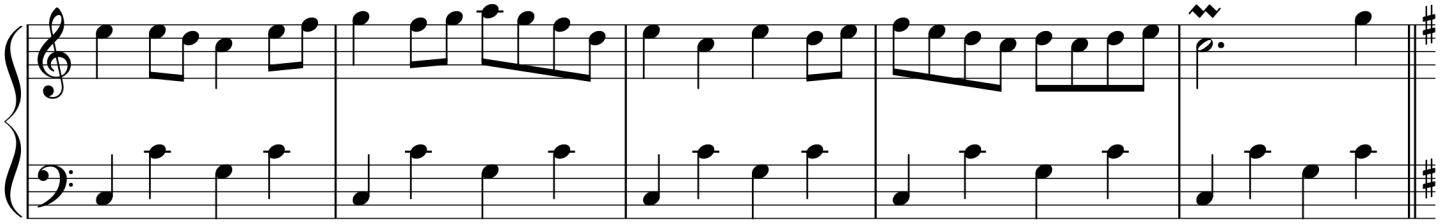

43 (El Villano Cavallero)
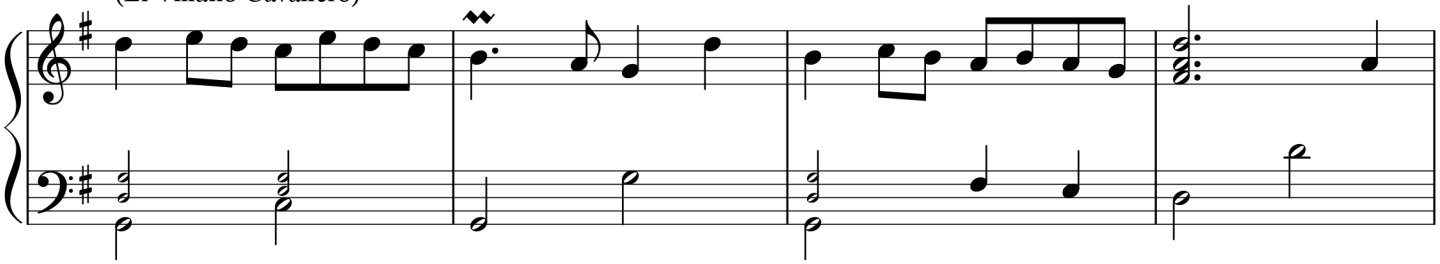
47

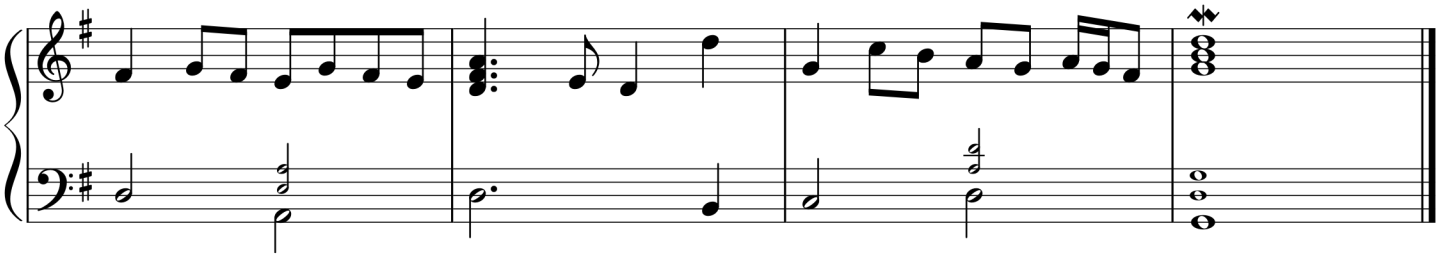

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

Paradetas

uit: Compendio Numeroso, Madrid 1702

Diego Fernandez de Huete
transcriptie: C. Allanic 2021
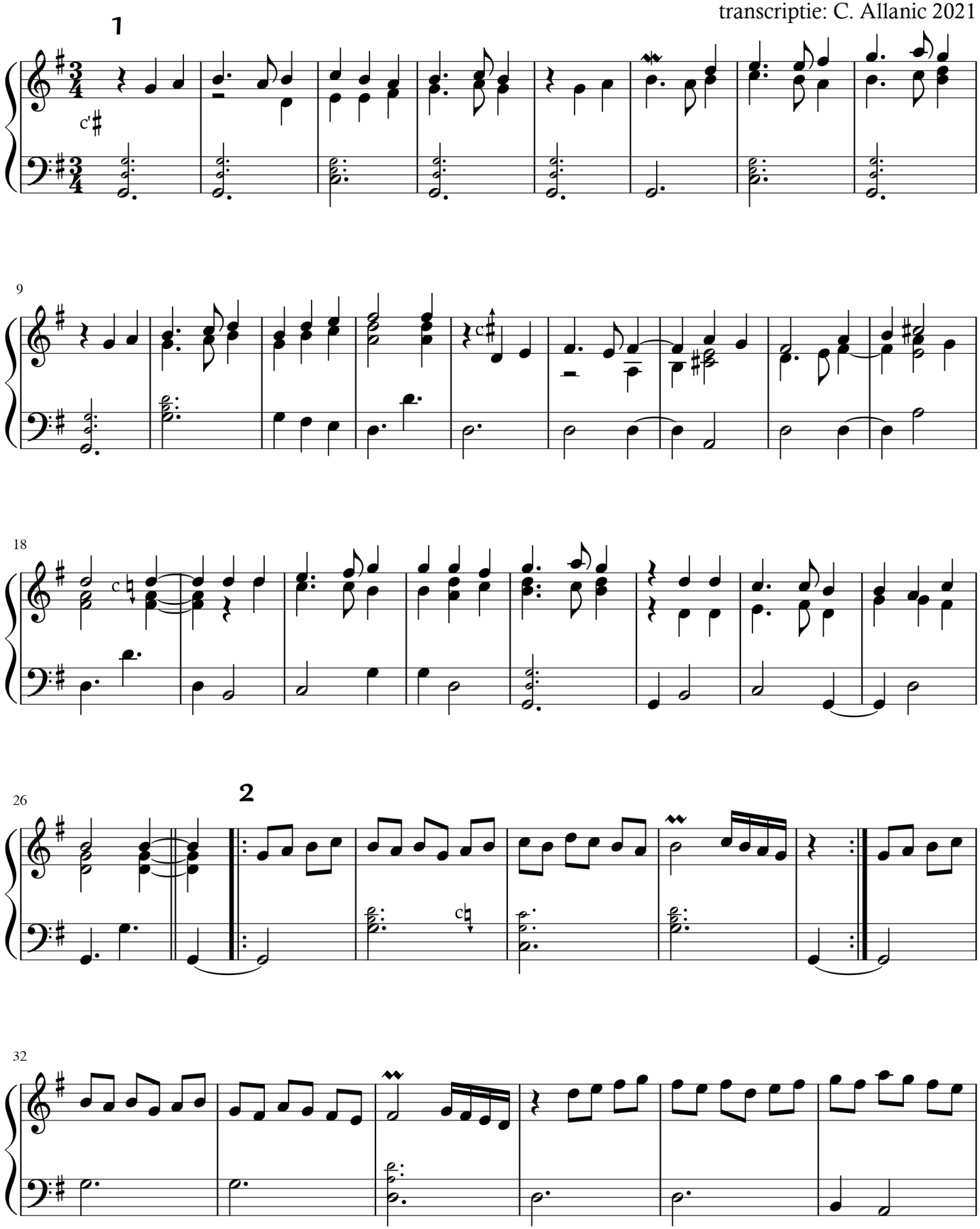
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
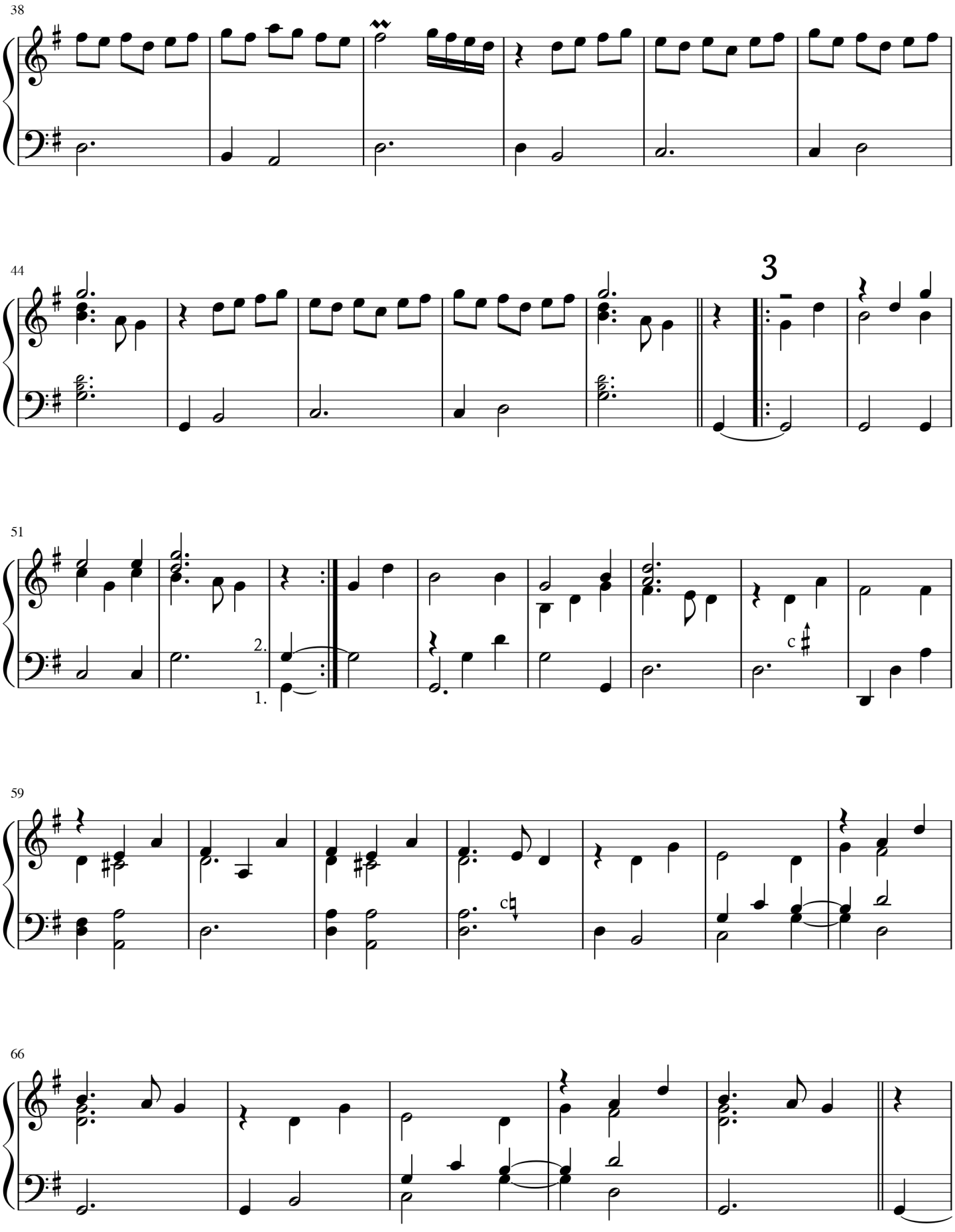
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

4 Otras Acanariadas
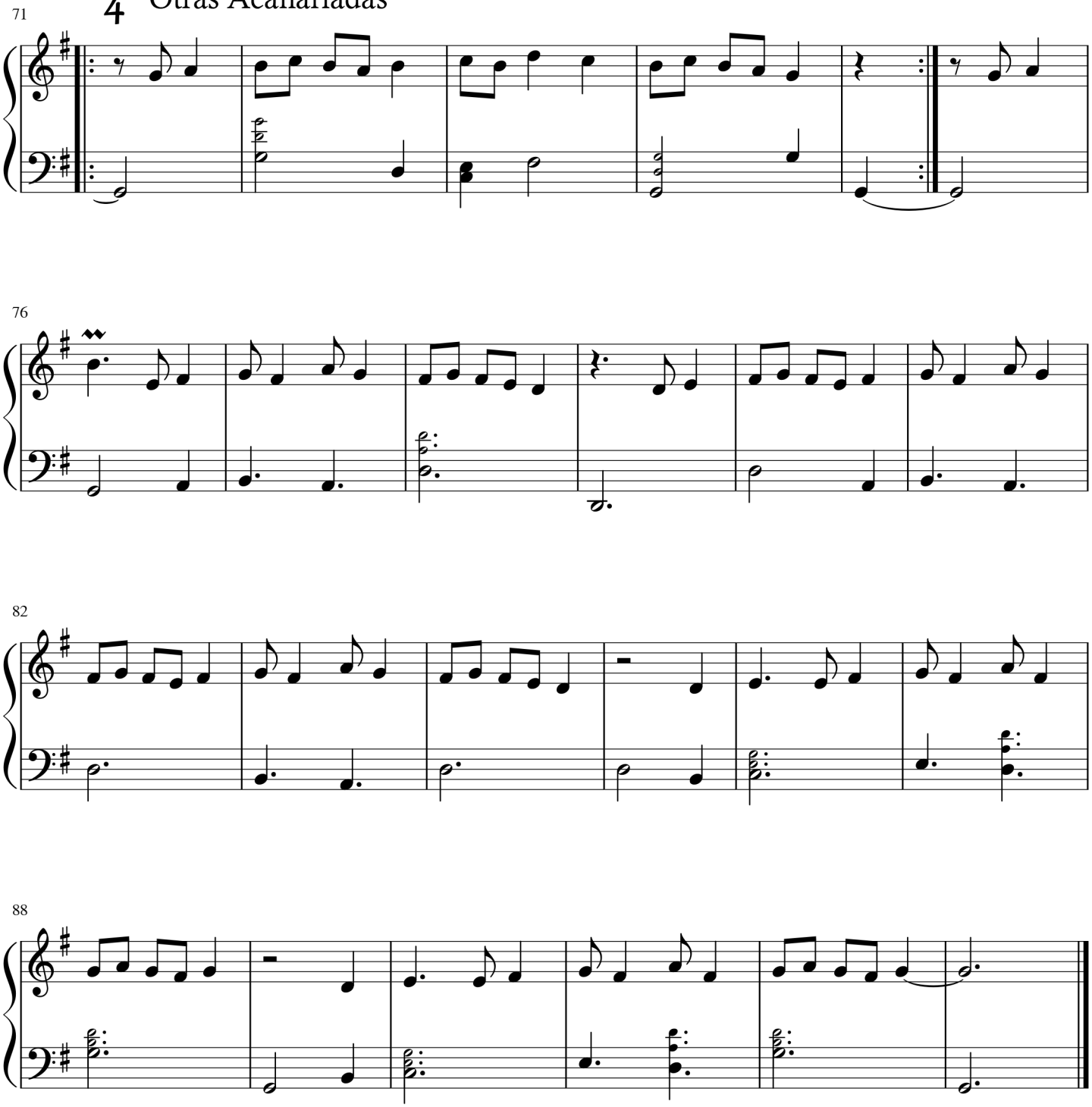
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

Bacas

uit: Compendio Numeroso, Madrid 1702

Diego Fernandez de Huete
transcriptie: C. Allanic 2021
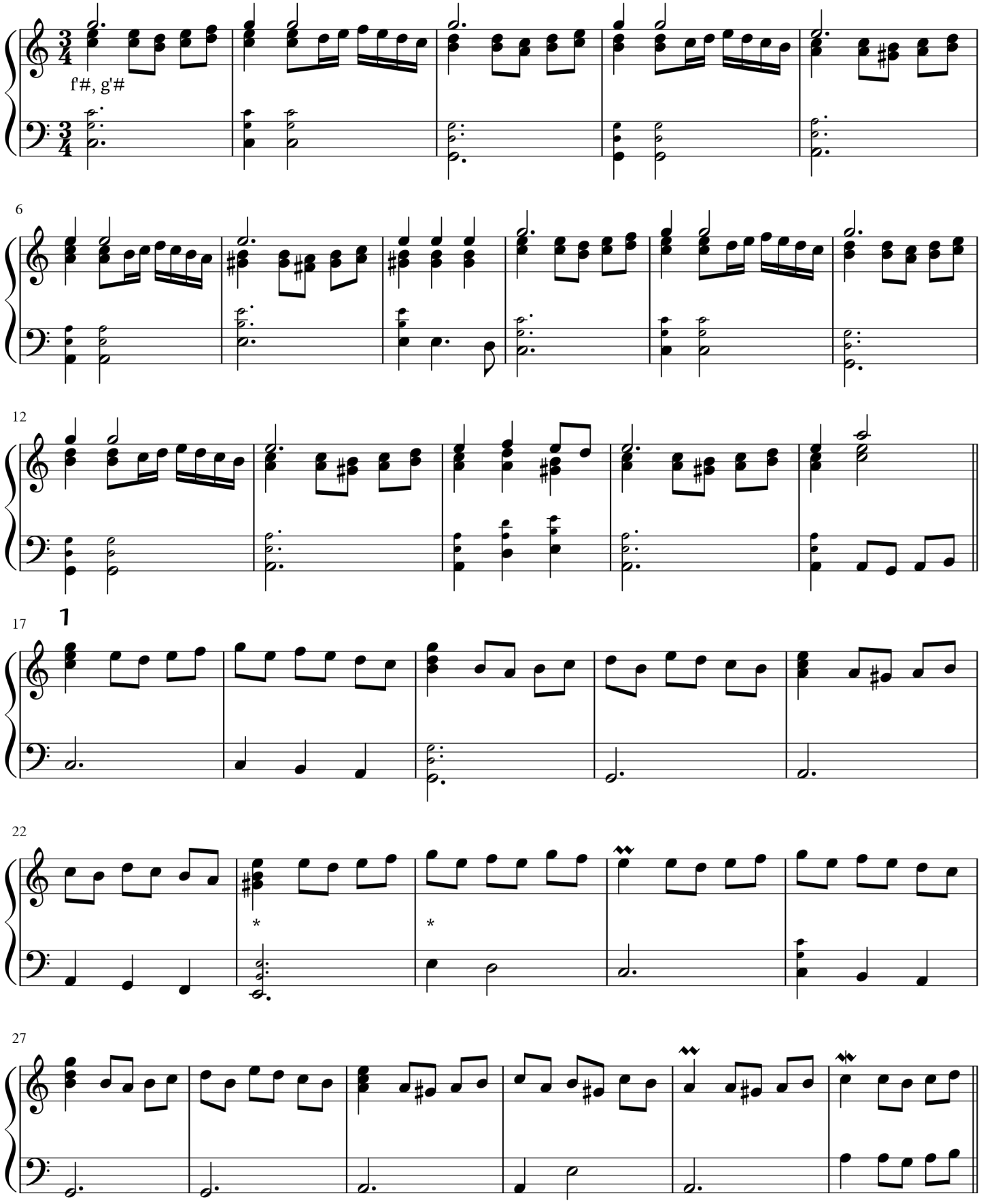
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
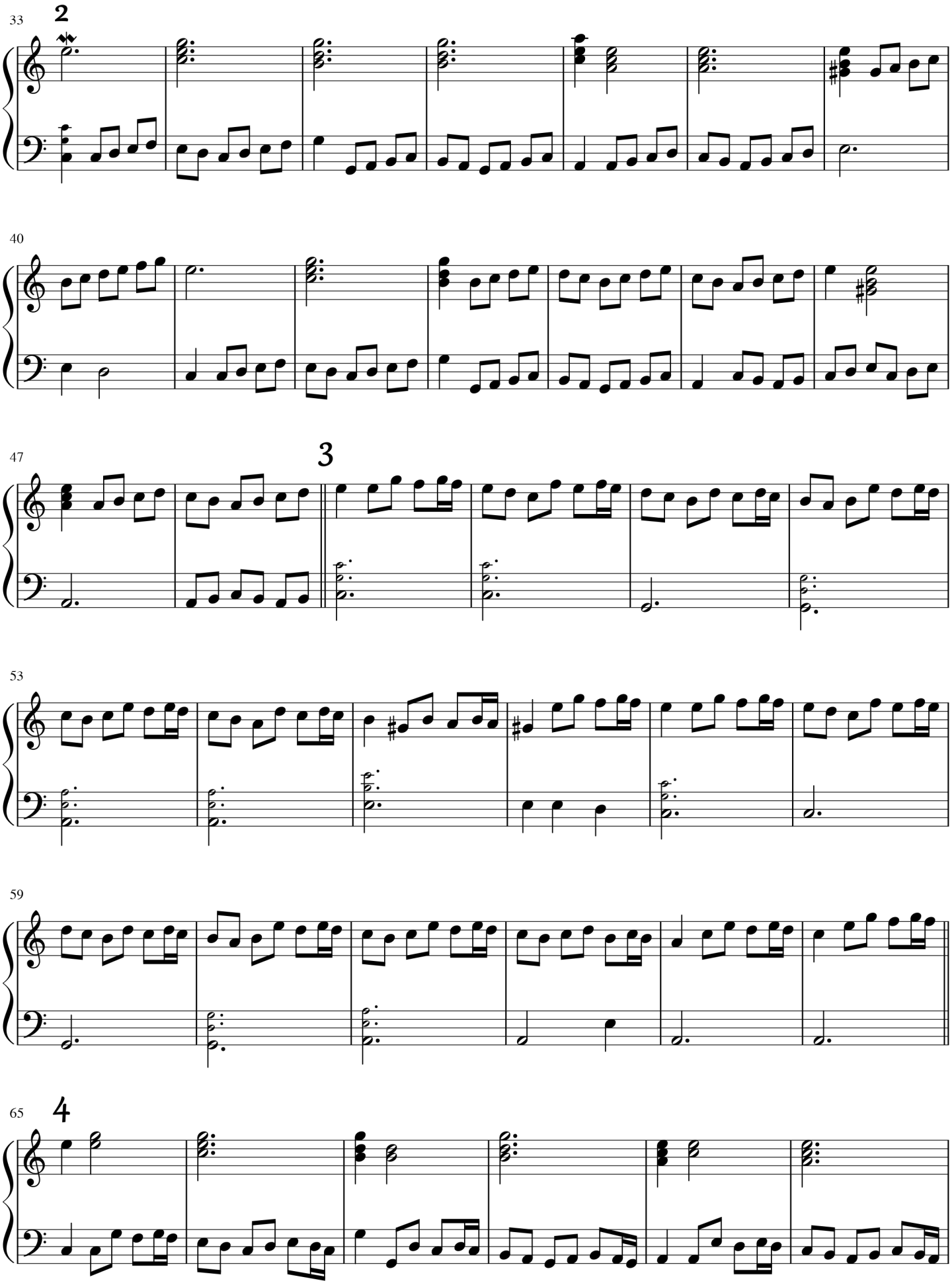
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
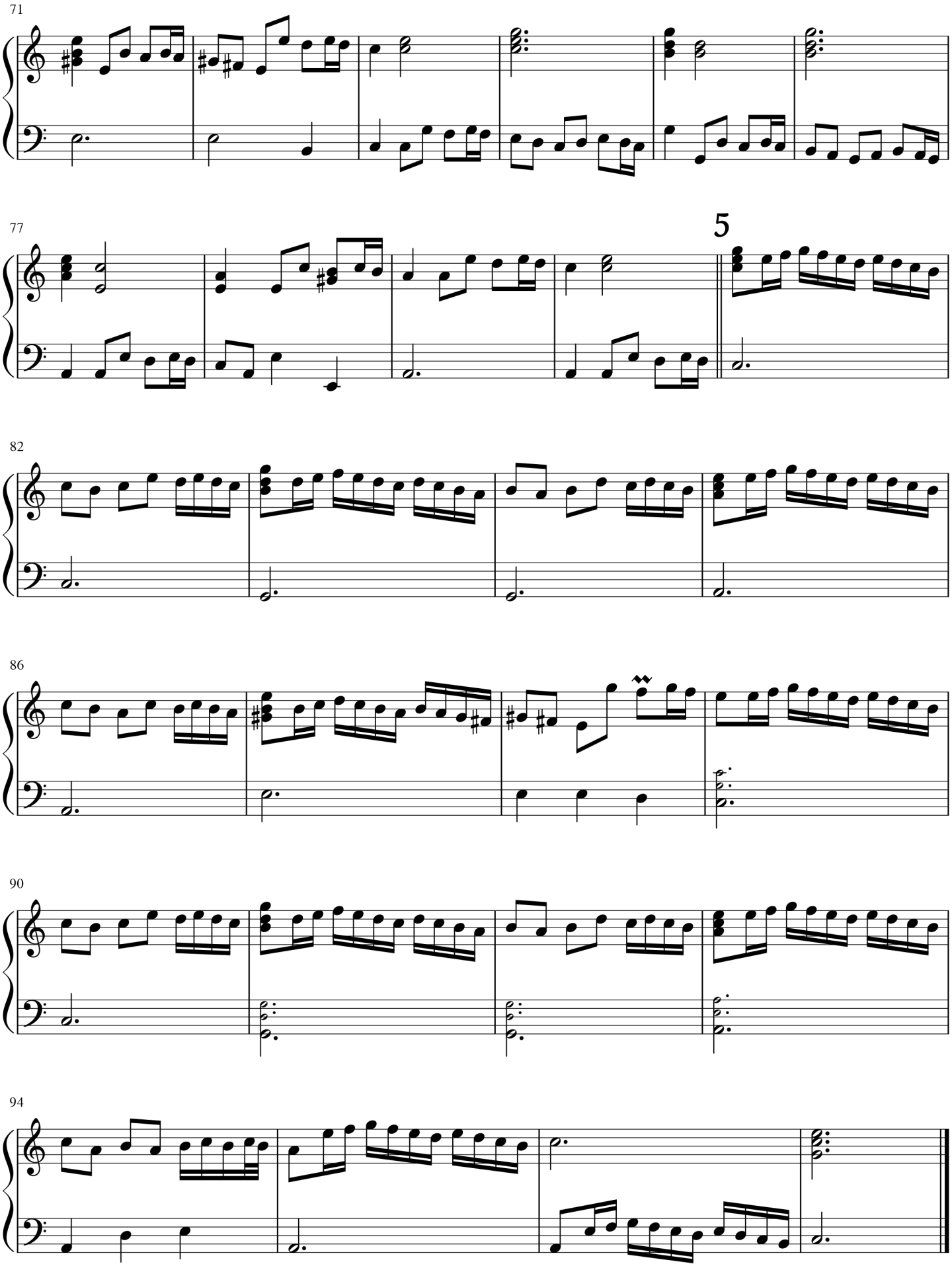
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

Diferenzias de Passacalles de Compasillo

uit: Compendio Numeroso, Madrid 1702

Diego Fernandez de Huete
transcriptie: C. Allanic 2021
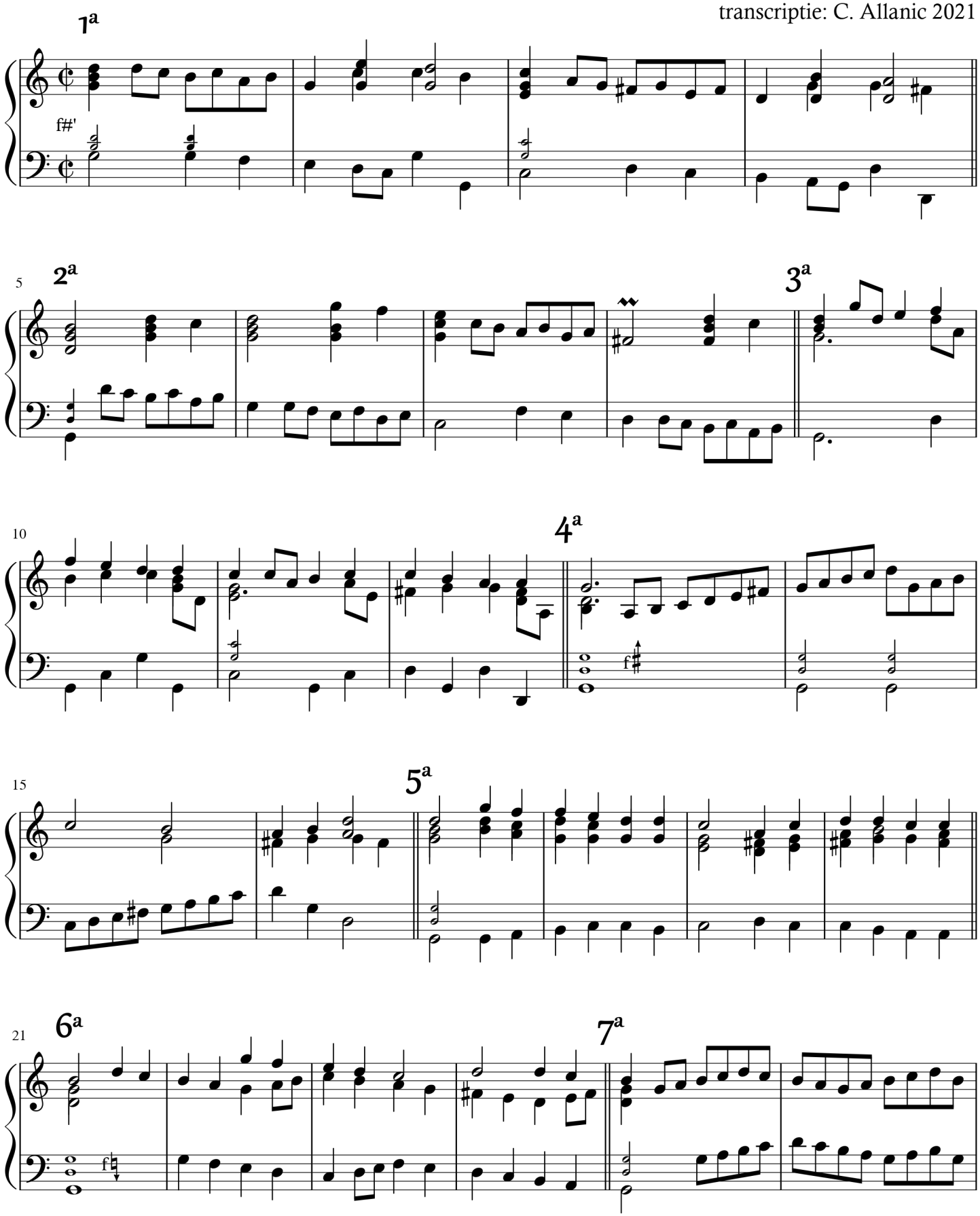
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
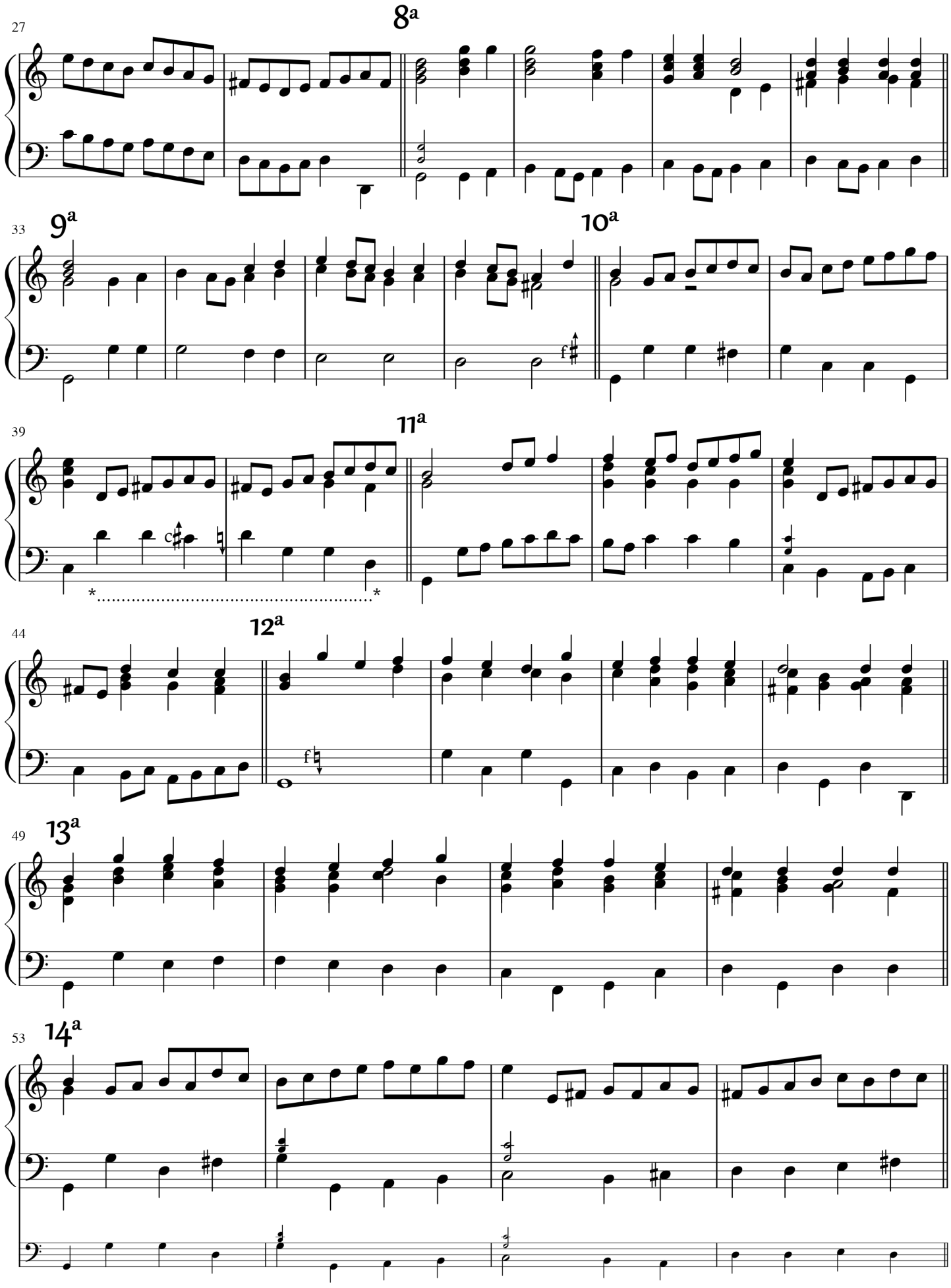
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
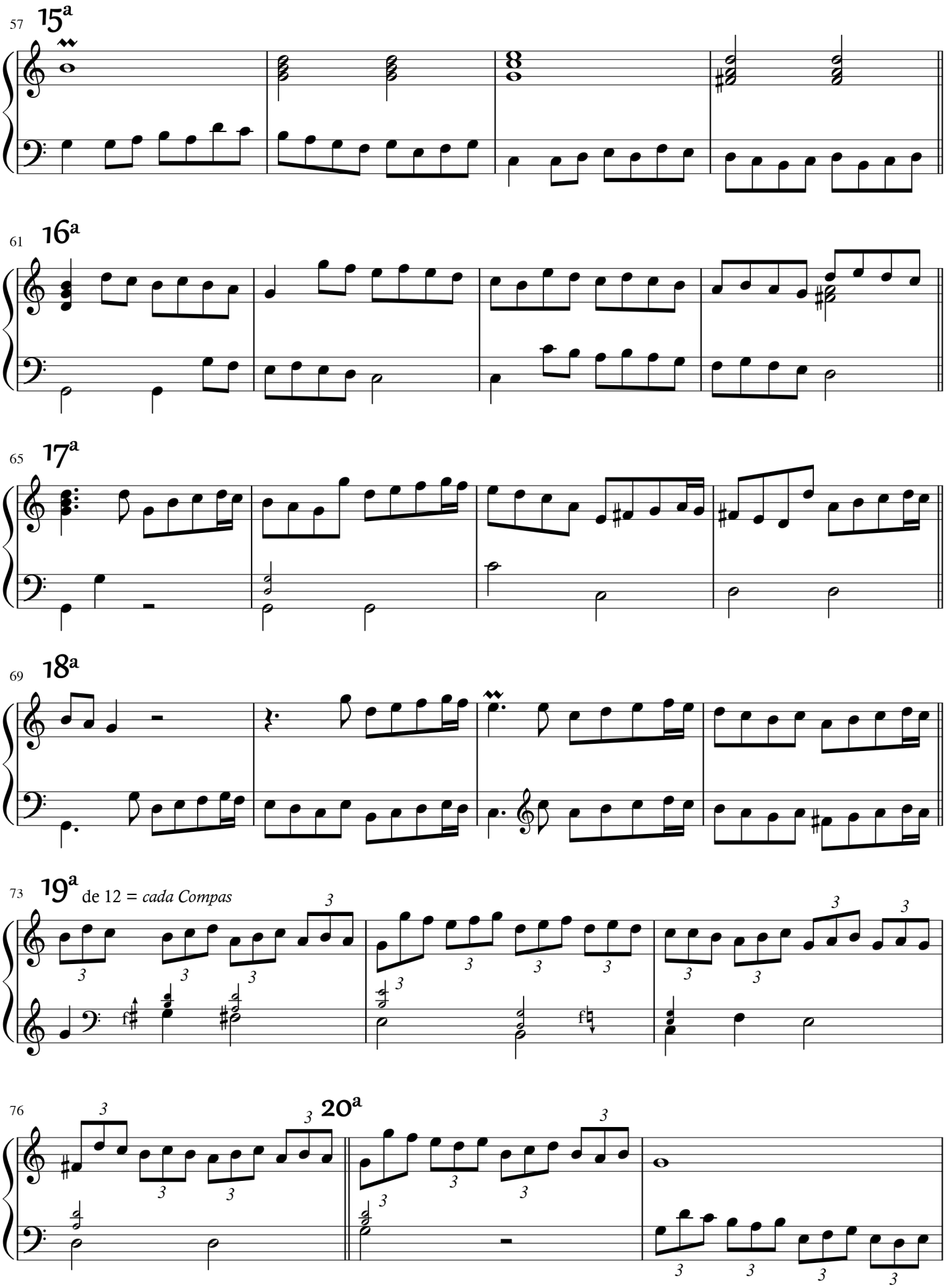
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
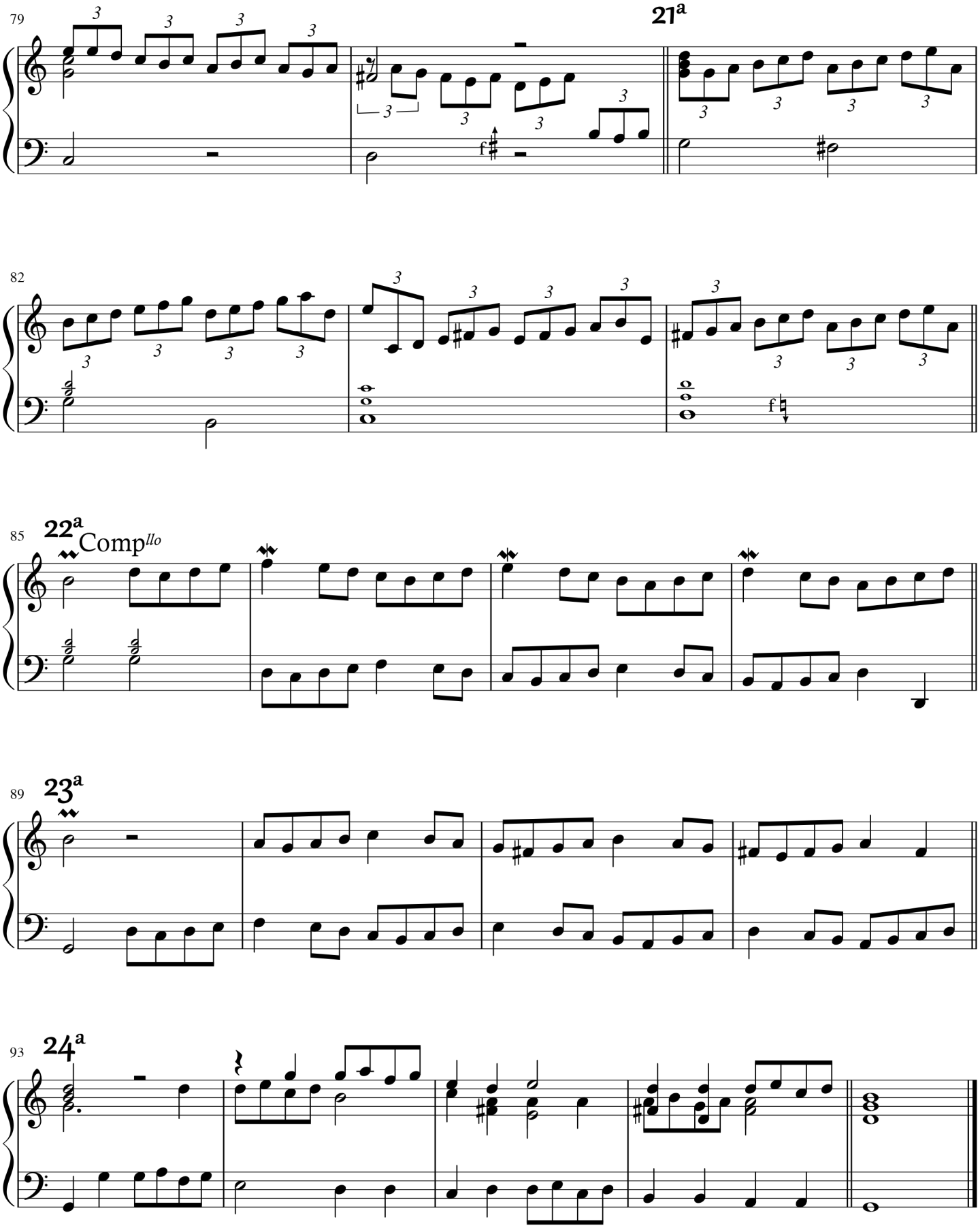
Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

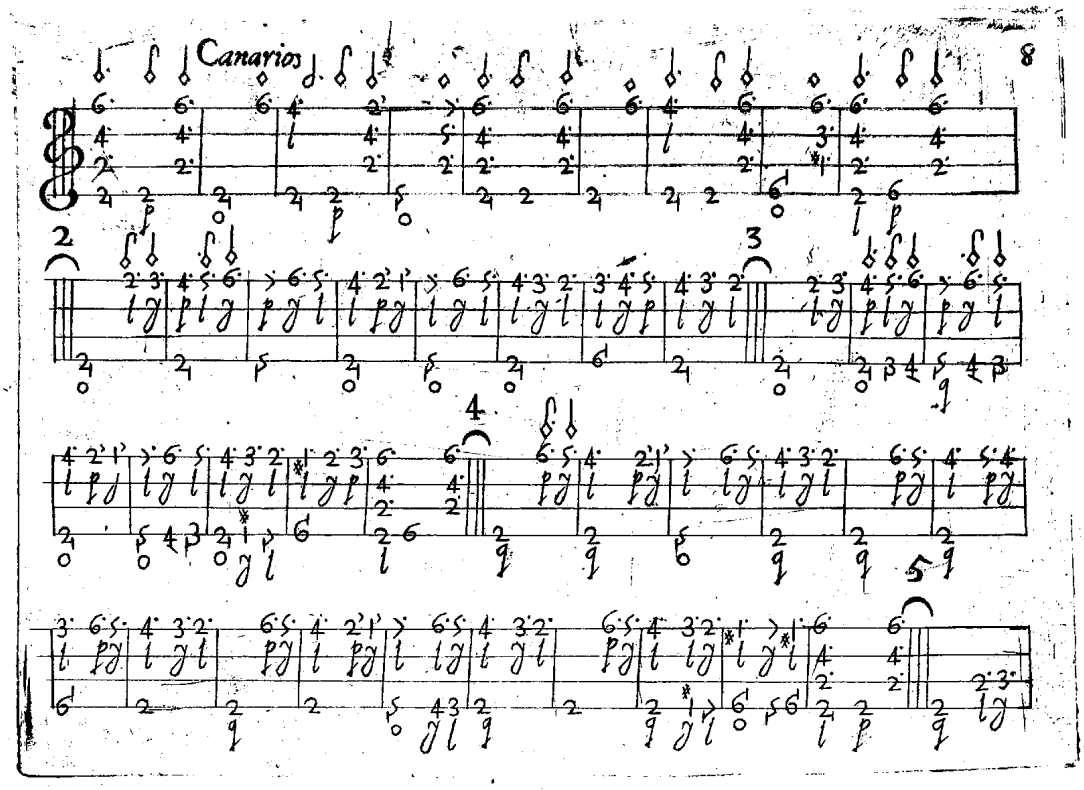

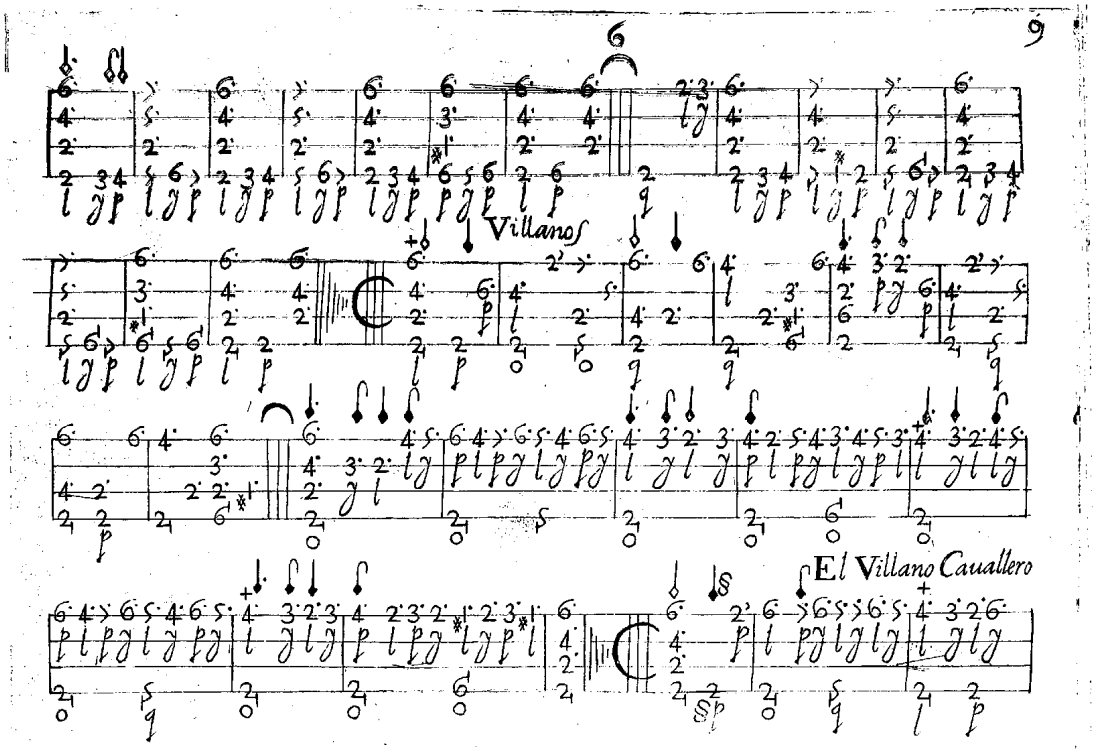

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

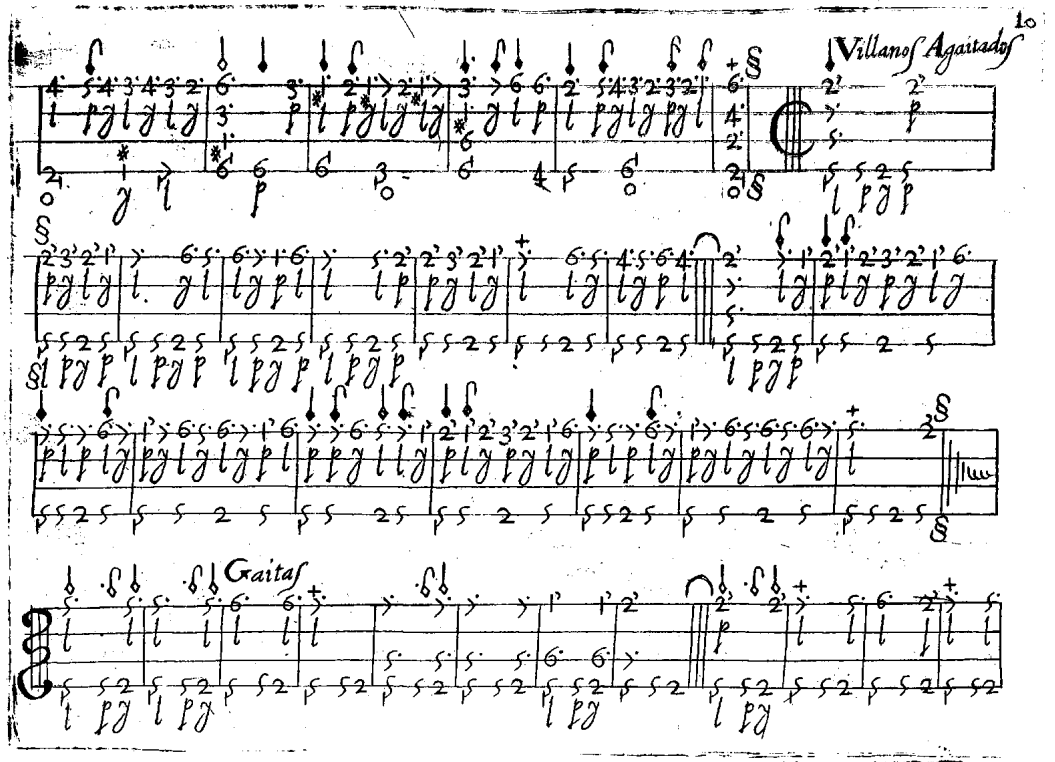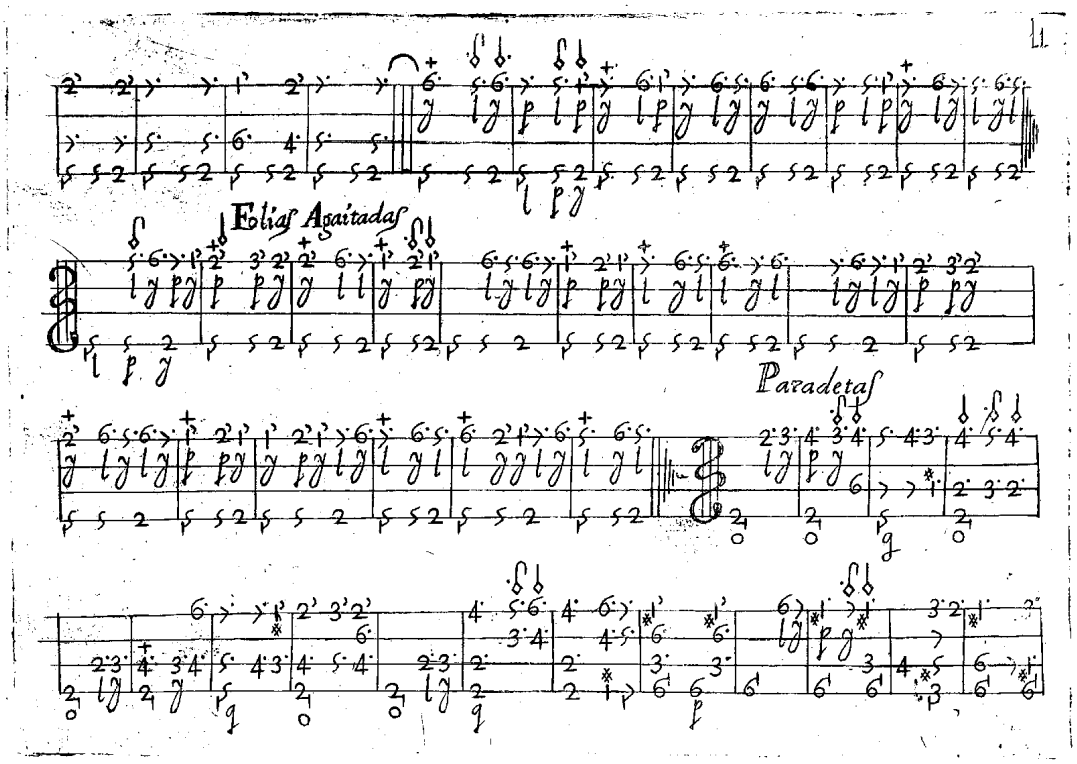

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
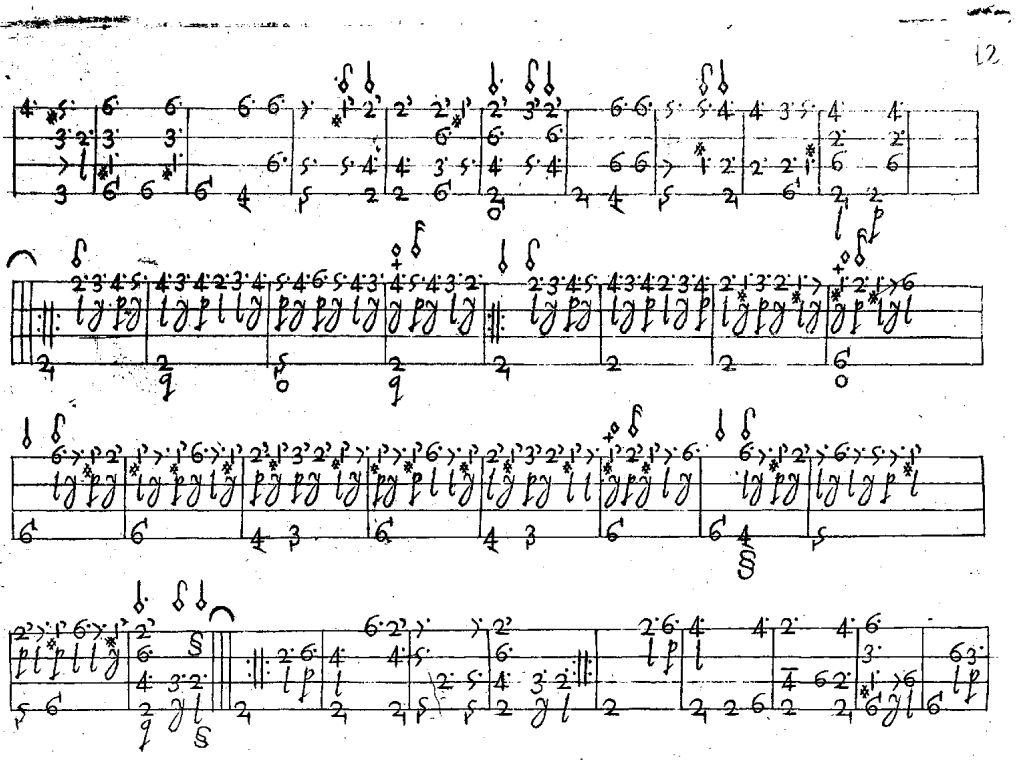
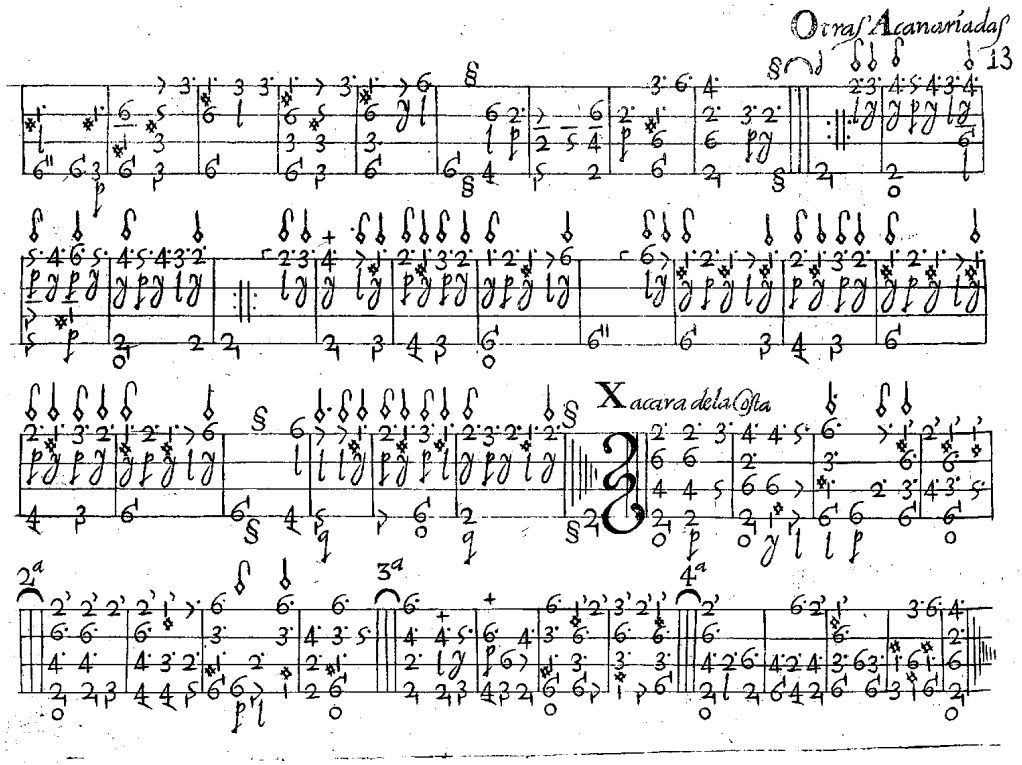

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

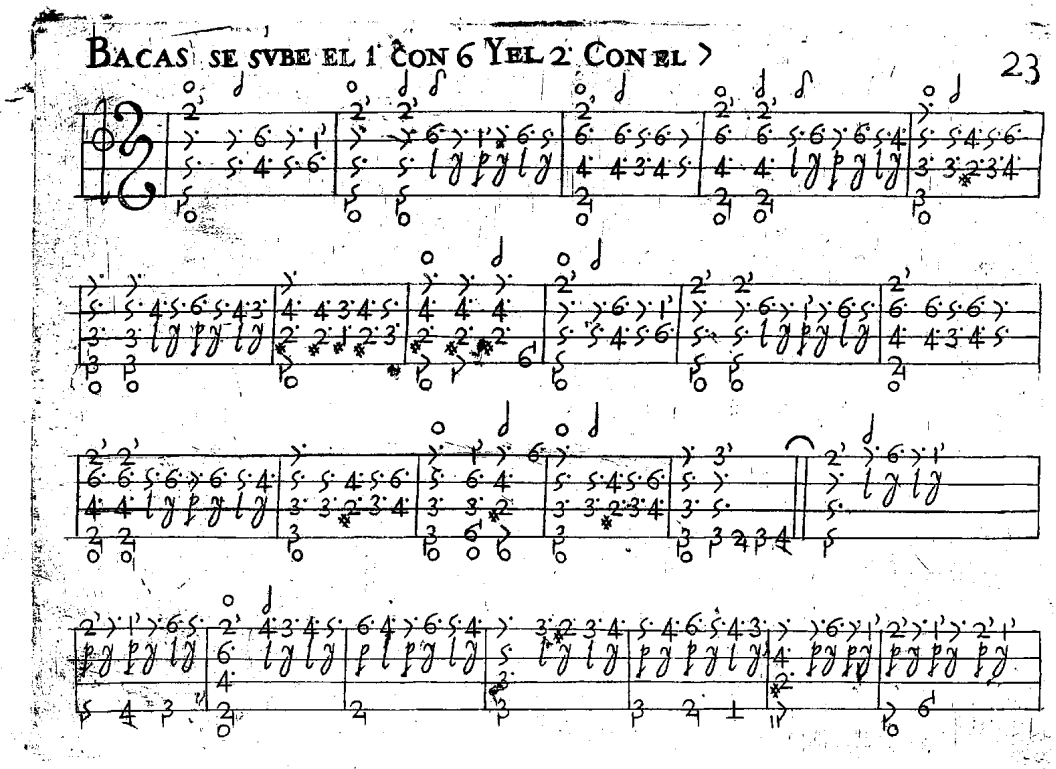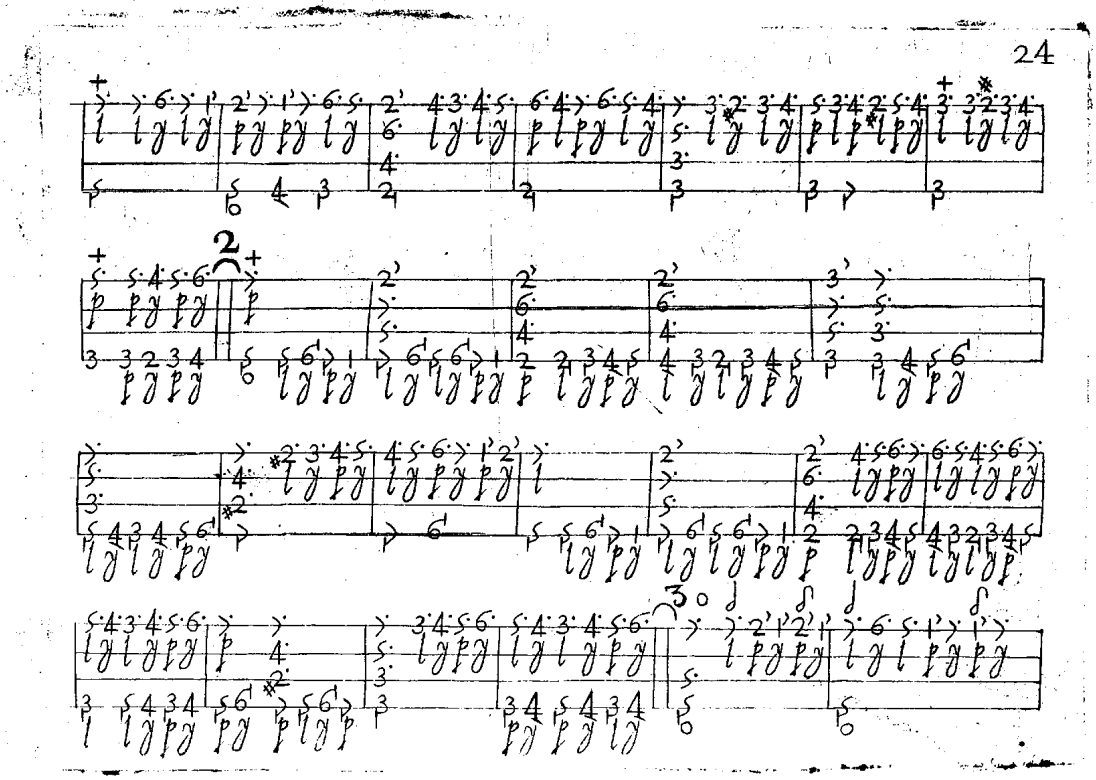

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)

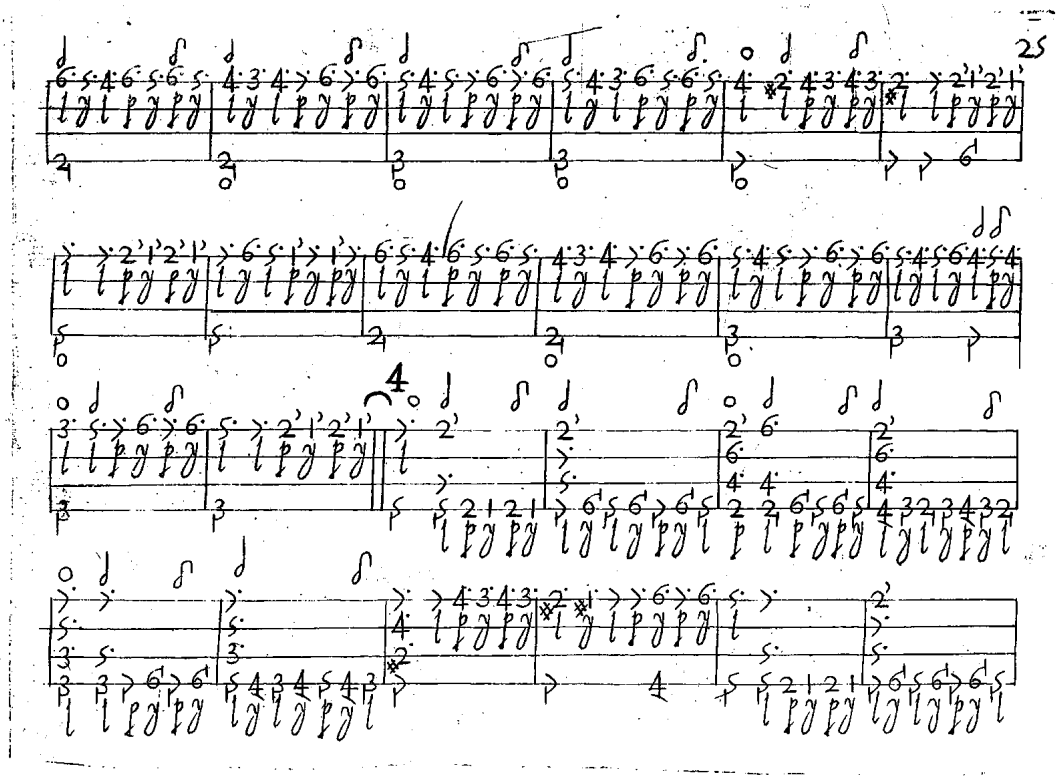

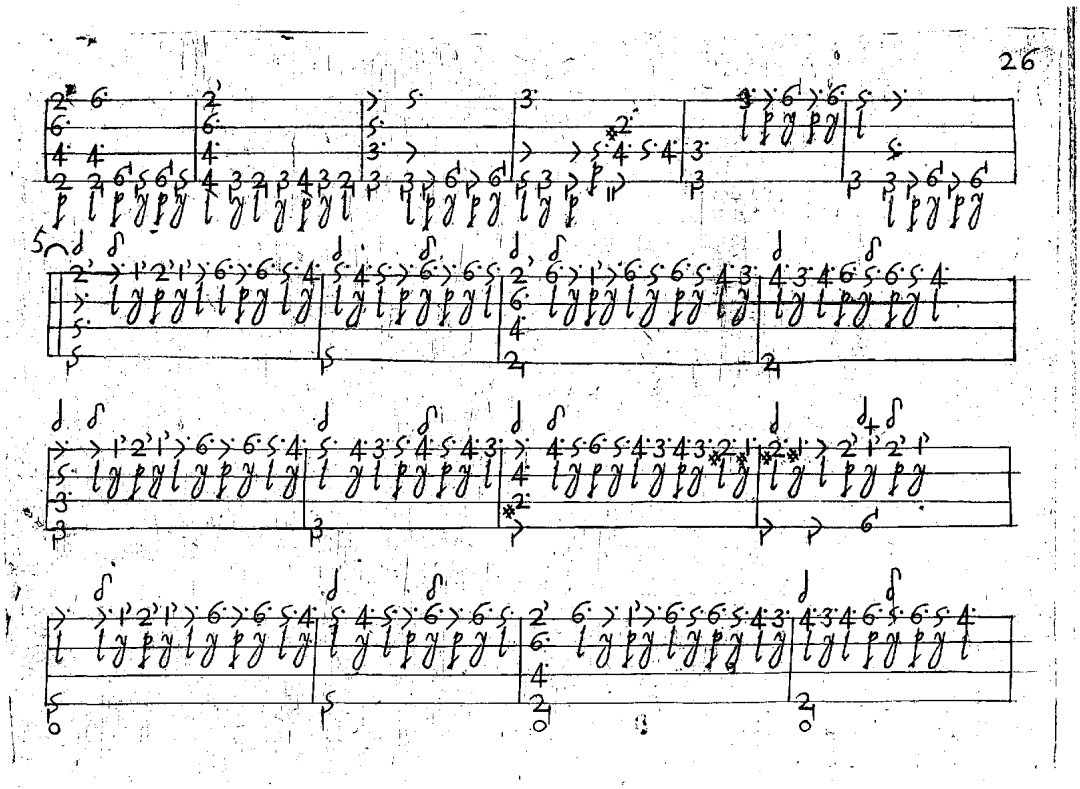

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
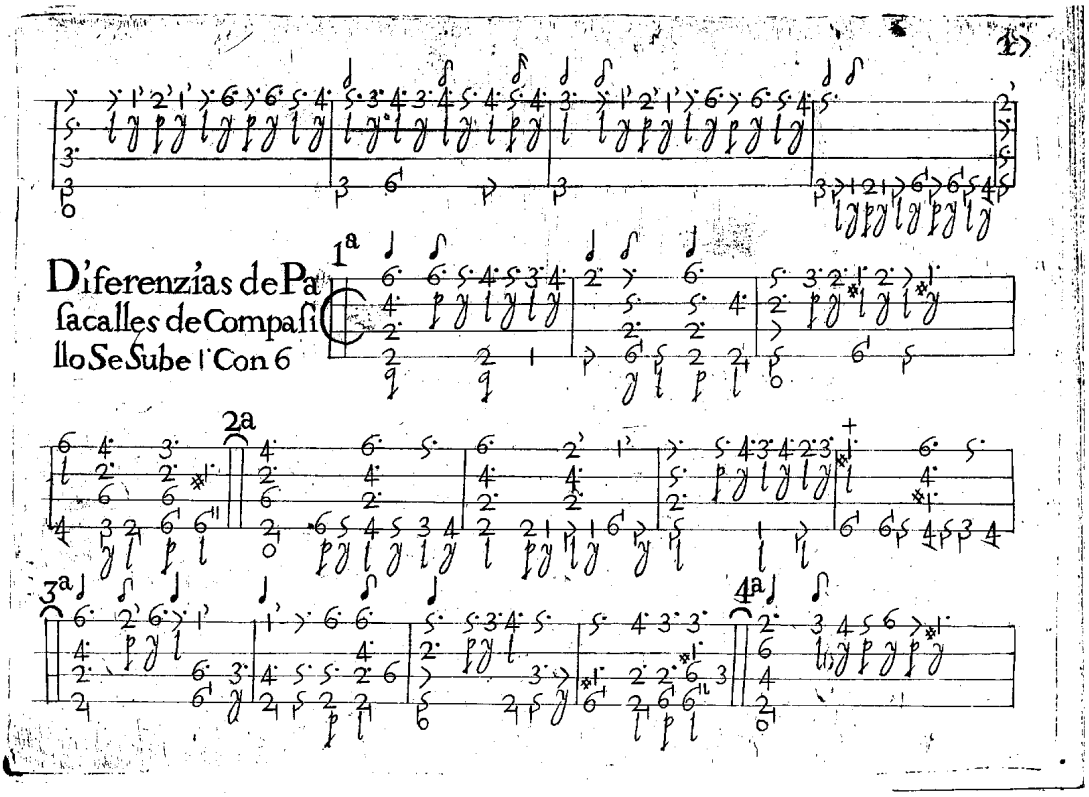
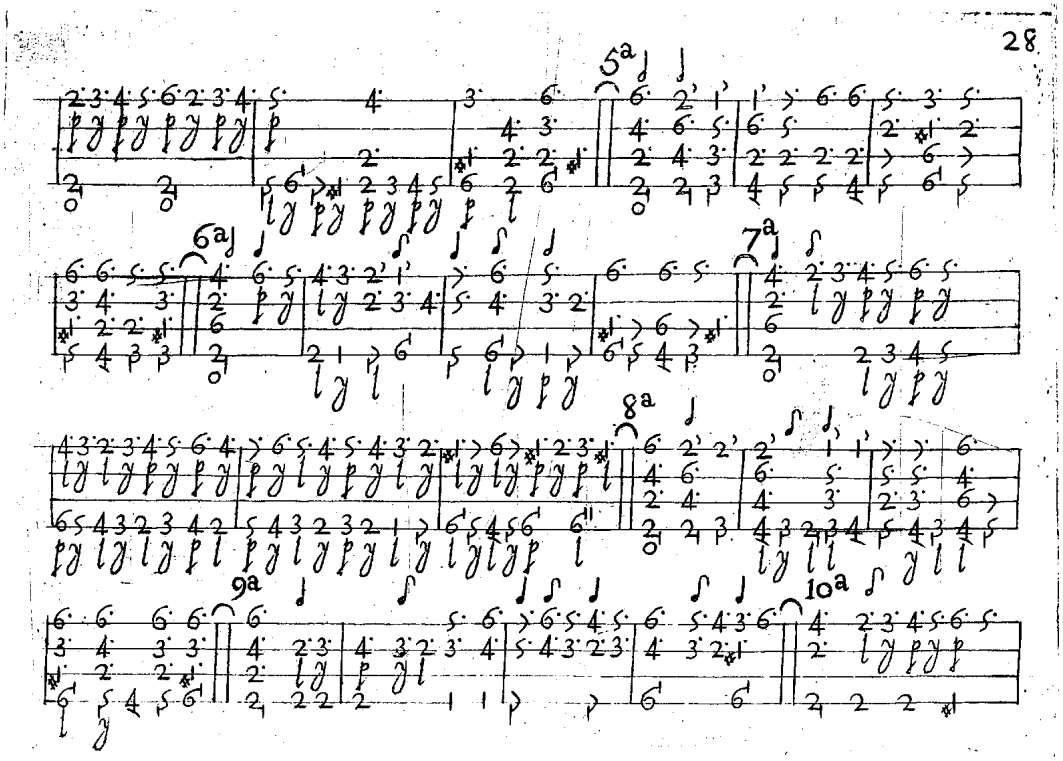

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
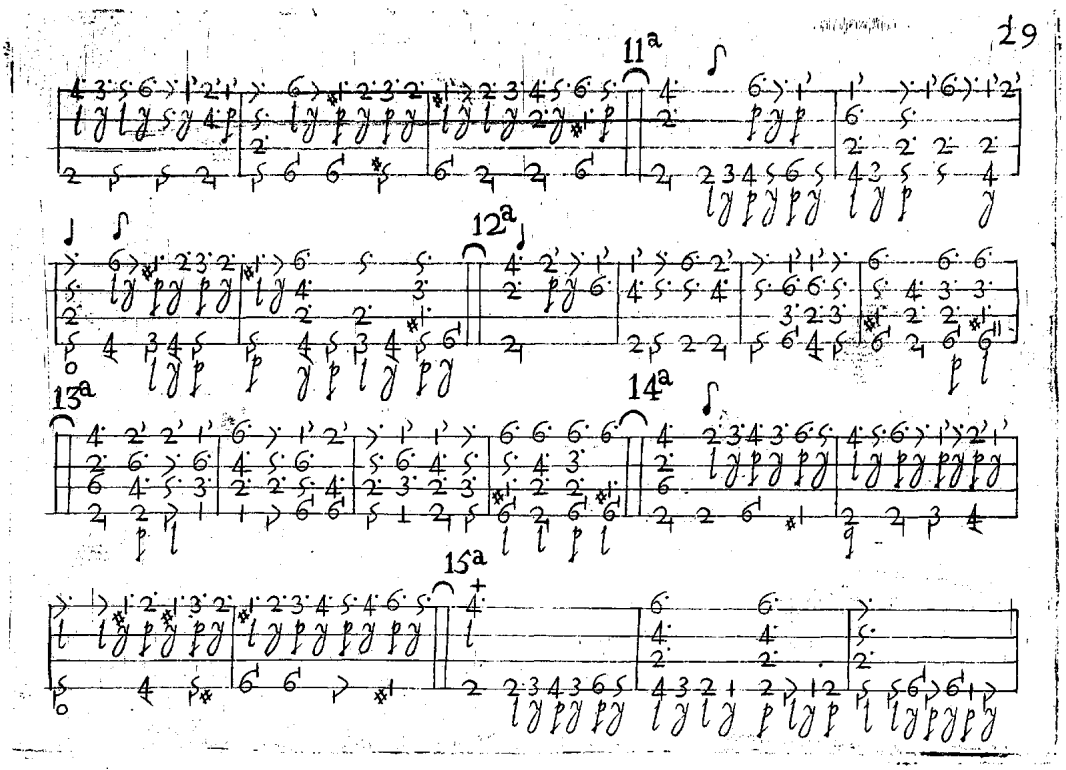
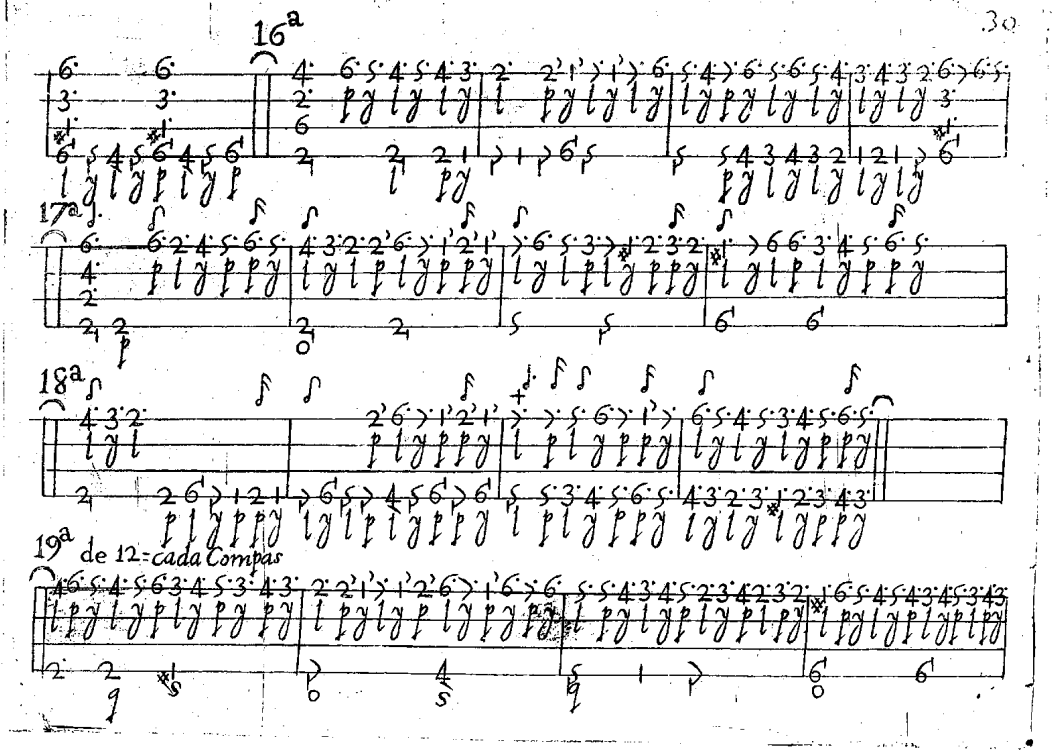

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)
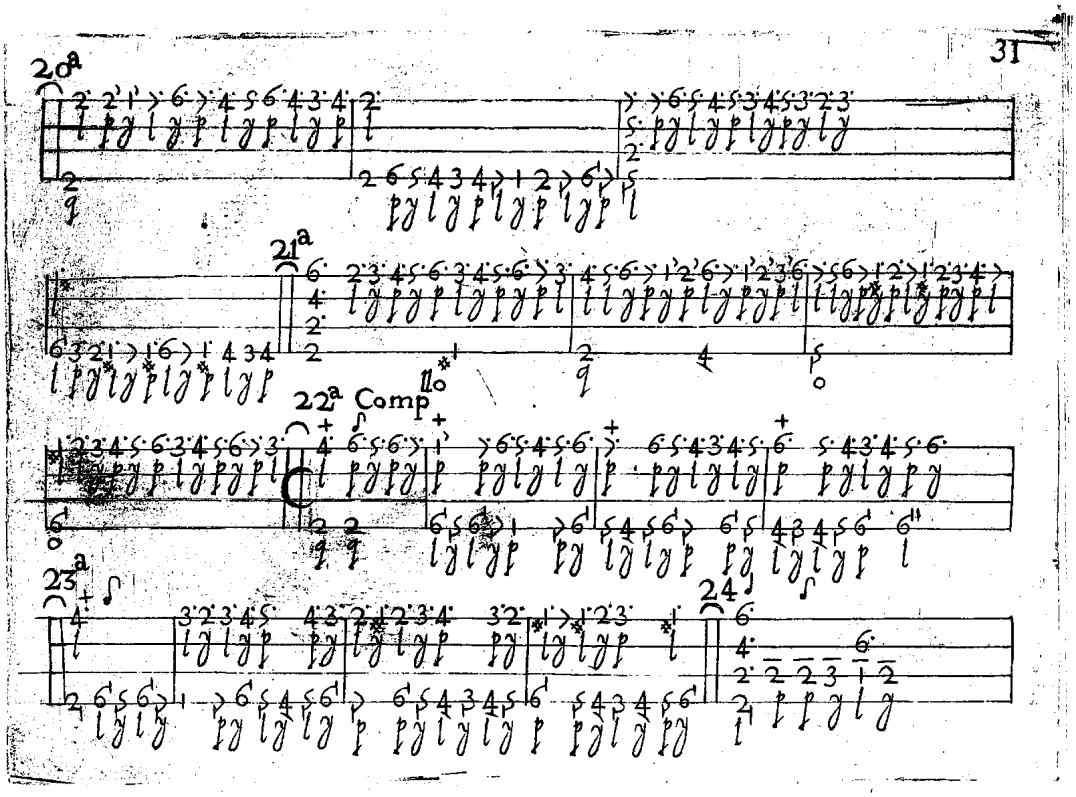
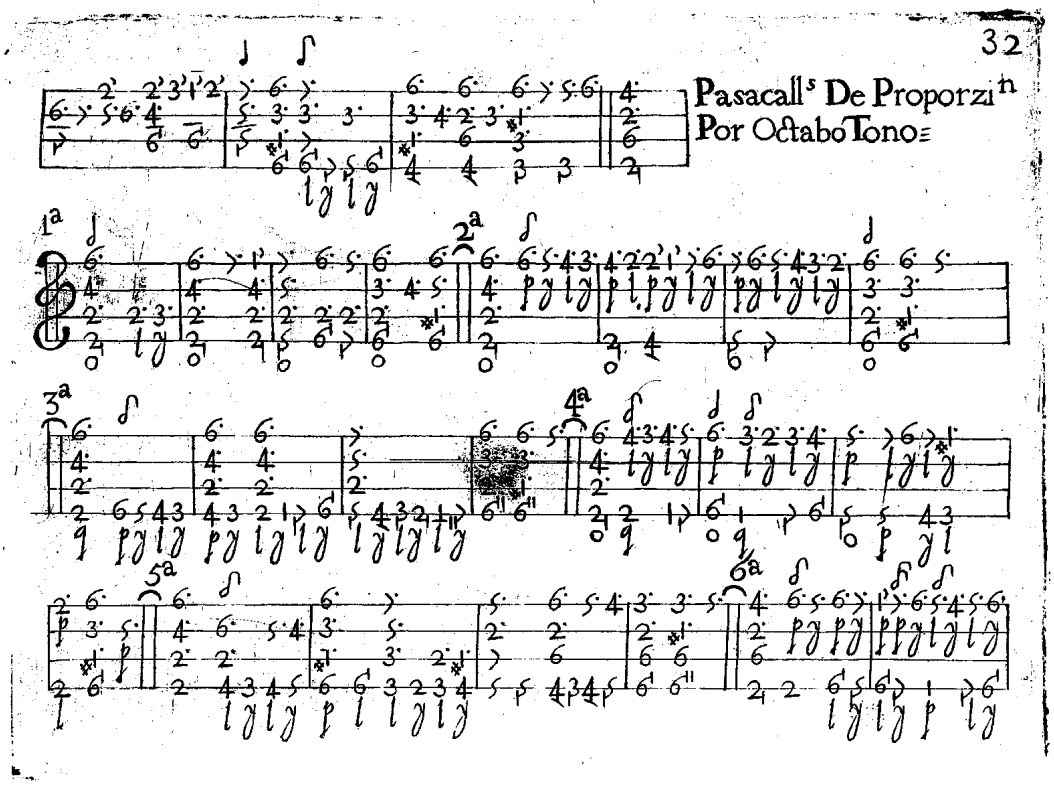

Deze publicatie wordt gratis ter beschikking gesteld door Harp Vereniging Nederland en mag niet voor commerciële doeleinden worden gebruikt. Transcripties en teksten: ©Constance Allanic. Tabulaturen en andere originele afbeeldingen: ©bne.es (CC BY-NC-SA 4.0)